

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

16^e JAARGANG

WOENSDAG 25 NOVEMBER 1931

No. 830

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.
Algemeen Secretaris: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.
ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.

COMMISSIE VAN ADVIES:

Prof. Mr. D. van Blom; J. van Hasselt; Jhr. Mr. L. H. van Lennep; Mr. K. P. van der Mandele; Prof. Dr. N. J. Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welderen Baron Rengers; Prof. Mr. H. R. Ribbius; Jan Schilthuis; Mr. Q. J. Terpstra; Prof. Mr. F. de Vries.

Gedelegeerd lid: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.

Redacteur-Secretaris: H. M. H. A. van der Valk.

Secretariaat: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

24 NOVEMBER 1931.

In den toestand van de geldmarkt kwam geen verandering. Het aanbod van geld bleef nog verder aanhouden, zoodat, ondanks het reeds zeer lage peil, de rente voor wissels opnieuw terugliep. Geopend op 1 $\frac{1}{2}$ pCt. kon men aan het einde der week gemakkelijk voor 1 $\frac{3}{16}$ pCt. plaatsing vinden en ofschoon er gisteren, met het oog op de inschrijving op schatkistpapier, eenige aarzeling bestond bij geldgevers, kon het aangeboden papier toch gemakkelijk ondergebracht worden. De prolongatierente noteerde weder regelmatig 1 $\frac{1}{2}$ pCt.; callgeld $\frac{1}{2}$ pCt.

Bij de inschrijving op schatkistpapier werd in totaal ingeschreven voor f 147.085.000. Toegewezen werden:
f 10.150.000 drie maands-promessen à f 996.92 of pl.m. 1 $\frac{3}{16}$ pCt.; f 24.950.000 zes maands-promessen à f 990.45 of 1 $\frac{1}{8}$ pCt.; f 13.064.000 één jaars-biljetten à f 1.005.— of 3 pCt.; f 5.507.000 drie jaars-biljetten à f 993.25 of pl.m. 4 $\frac{1}{2}$ pCt.; f 2.025.000 vijf jaars-biljetten à f 977.50 of pl.m. 4 $\frac{1}{2}$ pCt.

Op den weekstaat van De Nederlandsche Bank blijken de binnenlandsche uitzettingen weder te zijn afgenomen; de post binnenlandsche wissels daalde met f 8,4 miljoen en de beleeningen geven een vermindering van f 1,5 miljoen te zien. Ook de post papier op het buitenland vertoont een daling en wel van bijna f 3,5 miljoen. De diverse rekeningén onder de activa der Bank namen daarentegen met f 3,3 miljoen toe, zoodat, naar het schijnt, weder een omzetting van buitenlandsche wissels in saldi in het buitenland heeft plaats gehad.

De goudvoorraad steeg in de afgelopen week met bijna f 5,— miljoen, terwijl de zilvervoorraad nagenoeg ongewijzigd bleef. Van den post munt en muntmateriaal, die in totaal niet minder dan f 905 miljoen bedraagt, blijkt thans f 150 miljoen in het buitenland te zijn gedeponereerd, of f 6,8 miljoen minder dan de vorige week.

De biljettencirculatie nam met f 14,3 miljoen af. Het saldo in rekening-courant van het Rijk, hoewel ruim f 300.000 lager dan een week geleden, is met f 28 miljoen nog aanzienlijk. De saldi in rekening-courant van anderen namen nog met f 9,2 miljoen toe. Het beschikbaar metaalsaldo blijkt met f 7,1 mil-

lioën te zijn gestegen; het dekkingspercentage is opgelopen tot ruim 72 pCt.

* *

Op de wisselmarkt heerschte er voor Ponden een flauwe stemming. Leek het aanvankelijk, of het Pond zich op ongeveer 9.37 $\frac{1}{2}$ zou handhaven, de laatste dagen der week liep het onder voortdurend aanbod op 9.30 terug, om op den eersten dag van de nieuwe week opnieuw scherp tot op 9.07 $\frac{1}{2}$ te dalen; het slot was iets beter: 9.13. Dollars bleven gezocht en kwamen van 2.4920 op 2.4950. Dollars in Londen waren heel gezocht — wat wel de reden van het flauwe Pond hier zal geweest zijn — en kwamen van 3.76 $\frac{1}{2}$ op 3.65 $\frac{1}{2}$. Markten konden zich handhaven; de koers schommelde rond de 59.10. Fransche Francs eerder flauwer: 9.76—9.75. Belga's 34.60—34.50—34.60. Zwitsersche Francs 48.50—48.30—48.35. De officieele en officieuse valutaresticties in de Skandinavische landen hebben den wisselhandel in Kronen zeer belemmerd en in zekeren zin geheel stop gezet. Het is bijna niet mogelijk een koers vast te stellen; de officieele notering te Rotterdam was gisteren 49 voor Kopenhagen en Stockholm en 49.10 voor Oslo. Van de overige koersen valt weinig te vermelden.

Op de termijnmarkt is het Pond op één maand wat gedaald, nl. tot 2 $\frac{1}{2}$ —2 c. onder den kassa-koers; drie maands Ponden bleven onveranderd 4—3 $\frac{1}{2}$ c. disagio noteeren. Dollars op één- en drie maanden doen resp. 12 $\frac{1}{2}$ en 22 $\frac{1}{2}$ punt déport. Deze week schijnt ook een enkele transactie in termijn-Marken te zijn afgesloten; als prijzen werden genoemd ca. 75 c. resp. ca. f 2 onder den contanten koers.

LONDEN, 23 NOVEMBER 1931.

Geld bleef gezocht en was op Woensdag niet zonder hulp van de Bank van Engeland te krijgen. Eene verlichting zal wel niet voor de eerste dagen van December intreden.

Disconto trok eveneens aan en noteerde tenslotte 5 $\frac{11}{16}$ — $\frac{7}{8}$ voor bankaccepten, terwijl schatkistpromessen in verband met de duurdere toewijzing op Vrijdag à 5 $\frac{5}{8}$ pCt. zich op 5 $\frac{1}{2}$ — $\frac{9}{16}$ stelden. Het Pond Sterling was flauw en brokkelde voortdurend af tot 3.66 voor Dollars, 93 $\frac{11}{16}$ voor Francs en 9.14 voor Guldens op heden namiddag.

Dezer dagen heeft de Minister van Financiën heel duidelijk doen uitkomen, dat er van stabilisatie van het Pond voorloopig nog geen sprake kan zijn. Het was dan ook niet aan te nemen, dat met al de afwikkelingen, die nog moeten plaats hebben en de nieuwe maatregelen het Pond alreeds een rustpunt zou hebben gevonden. Het is niet onwaarschijnlijk, dat dit rustpunt op den duur op een hooger niveau zal liggen dan waarop de tegenwoordige koers zich bevindt. Intusschen zal de koers min of meer groote fluctuaties meemaken al naar gelang van den stand van de handelsbalans, die natuurlijk onderhevig is aan seizoensinvloeden en op het oogenblik gedrukt zal worden door de recente groote invoeren.

RIJNPOLITIEK EN ANTWERPEN— RIJNVERBINDING.

In een reeks artikelen in dit weekblad heb ik in het licht gesteld, hoe de na-oorlogsche Rijnpolitiek staat in het teeken van een streven van Frankrijk om de heerschappij over den Rijn in handen te krijgen. Een streven dat, hoezeer ook gemaskeerd achter beweerde moderne rechtsbeginselen en een beweerde internationalisatie van den Rijn die te Versailles zou hebben plaats gehad, slechts neerkomt op een poging, om ten bate van Frankrijk de andere Rijnsoeverstaten te ontzetten uit welgevestigde rechten.

Voor een dergelijk streven is een onder Fransche heerschappij staande Antwerpen-Rijnverbinding een zaak van groot gewicht. Het Rijnverkeer richt zich in hoofdzaak naar de Nederlandsche zeehavens, maar voor een niet onbelangrijk deel ook naar de Belgische. Beheersching van den waterweg, waar dat laatste verkeer langs gaat, komt praktisch neer op beheersching van een Rijnmond, en relatieve vergrooting van het belang van dien Rijnmond komt erop neer, dat het verzet van het weerbarstige Nederland tegen de Fransche Rijnpolitiek minder last veroorzaakt.

Terwijl Frankrijk van den Rijnsoeverstaat Nederland voor zijn politieke aspiraties slechts tegenwerking heeft te verwachten, staan de zaken met betrekking tot België geheel anders. Terwijl Nederland de Rijnmond tot zijn nationaal vermogen mag rekenen, waarvan het geen afstand wil doen en ook absoluut geen afstand behoeft te doen, is het met België juist omgekeerd. België ziet den Rijnmond in handen van een ander land, heeft geenerlei aanspraak op de voordeelen, die dat bezit dien ander biedt, maar zou gaarne niettemin die voordeelen verwerven. Nederland kan daaraan niet medewerken. Ook al zal het met welwillendheid tegenover een ander land staan, het ware absurd te meenen, dat Nederland het actief van zijn Rijnbezit geheel of grootendeels aan België zou afstaan, zooals toch het Belgische ideaal moet zijn. In wiens handen de Rijn en de Antwerpen-Rijnverbinding ook komt, het is voor België in ieder geval beter, dan wanneer deze blijven in handen van den Nederlandschen concurrent. België vindt in Frankrijk dus een nuttigen steun, en Frankrijk in België een willig bondgenoot. Het feit dat België *op dit punt* wezenlijk belang heeft bij samengaan met Frankrijk is ook overigens voor de Fransch-Belgische verhouding geenszins zonder beteekenis.

Ziehier in het kort eenige redenen opgesomd, waarom het voor Frankrijk van veel belang moet zijn, behalve den Rijn ook de Antwerpen-Rijnverbinding te beheerschen. En waarom het voor België van belang is, dat met name de Antwerpen-Rijnverbinding onder het gezag van anderen dan van Nederland komt. Wordt dat streven met succes bekroond, dan wordt de Rijn een Fransch-Belgische rivier. Zulks in sterker mate, naar gelang de verbinding Antwerpen-Dordrecht in verhouding tot de verbinding Rotterdam-Dordrecht grooter beteekenis heeft. Hetgeen bereikt kan worden door bijzondere beschermingsmaatregelen, of wel door ingrijpende verbetering van den vaarweg, in het uiterste geval door het graven van een geheel nieuwen Rijnmond naar Antwerpen. Door maatregelen dus, die economisch of feitelijk den Rijnmond naar België verleggen. Indien er sedert den wereldoorlog een Fransch-Belgisch streven bestaat naar verlegging van den Rijnmond naar Antwerpen en naar onttrekking van de Antwerpen-Rijnverbinding aan het Nederlandsch gezag, dan is zulks een volkomen verklaarbaar verschijnsel, met het bestaan *en voortbestaan* (c.q. herleven) waarvan Nederland bij voortduring dient te rekenen. De drang naar den Rijn behoort tot de constante factoren zoowel van de Fransche als van de Belgische politiek.

Een politiek, die ernaar streeft de Antwerpen-Rijnverbinding aan Nederlands gezag te onttrekken

INHOUD.

	Blz.
RIJNPOLITIEK EN ANTWERPEN — RIJNVERBINDING door	
<i>Mr. J. Zaaijer</i>	1020
Kostprijsverlaging in den zeescheepsbouw door <i>Ir. J. W. Bonebakker</i>	1022
Onze hypotheekbanken door <i>Mr. H. R. van Maasdijk</i>	1024
De toekomst der gemeente-financiën door <i>E. J. Abrahams</i>	
met Naschrift door <i>Mr. Dr. A. van Doorninck</i>	1026
Invoerbelemmeringen	1028
De Rijksmiddelen	1028
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
Runciman's wetje tegen abnormalen invoer door	
<i>Prof. P. Geyl</i>	1029
ONTVANGEN BOEKEN	1030
MAANDOIJFERS:	
Resultaat van de rondvraag van de Internationale	
Vereeniging voor de Suikerstatistiek	1031
Emissies in October 1931	1031
Overzicht der Rijksmiddelen	1032
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.....	1032—1038
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten. — Goederenhandel.	

en aan vreemde invloeden te onderwerpen stuit op een groote moeilijkheid.

Waar geen algemeene rechtsbeginselen bestaan zijn vraagstukken van ontwikkeling van volkenrecht vragen van macht en van politiek. Wie den grootsten druk weet uit te oefenen krijgt zijn zin. Maar het wordt anders, wanneer de politieke eischen optornen tegen zulke algemeen erkende rechtsbeginselen. De „rechtsontwikkeling” zou daar de gedaante moeten aannemen van rechtsverkrachting, iets wat slechts bij oorlogen en dergelijke evenementen pleegt voor te komen. Waar het op algemeene rechtsbeginselen steunt, staat Nederland buitengewoon sterk, en bij de Antwerpen-Rijnverbinding is dat het geval. Deze verbinding loopt over een zuiver Nederlandsch binnenwater en het is een algemeen aanvaarde regel, dat zulk een vaarweg staat ter uitsluitende dispositie van den oeverstaat. Zoolang deze toestand blijft voortbestaan, blijft het voor de Fransch-Belgische politiek zeer moeilijk, haar oogmerken te verwezenlijken: zij tornt tegen het algemeene rechtsbeginsel op.

Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat getracht is dat beginsel voor dien specialen waterweg buiten werking te stellen. Men oordeele.

In een voorontwerp van 21 Februari 1920 voor wat later het waterwegenstatuut van Barcelona is geworden, wordt aan de definitie van internationale rivieren toegevoegd: „Un ensemble continu de parties de cours d'eau, chenaux et canaux latéraux, considérées comme d'intérêt international, sera réputé constituer un réseau fluvial d'intérêt international.” Niet fraai geformuleerd, maar klaarblijkelijk slaat de bepaling op de huidige Antwerpen-Rijnverbinding. Wat zou het effect van zulk een bepaling geweest zijn? Eenvoudig dit: dat het algemeene rechtsbeginsel, waartegen de Fransch-Belgische politiek optornde, voor de Antwerpen-Rijnverbinding buiten effect zou zijn gesteld, en dat bovendien die verbinding werd verklaard tot een vaarweg, waarop toepasselijk waren de algemeene beginselen, die anders slechts voor internationale rivieren gelden. In beginsel zou de Antwerpen-Rijnverbinding daarmede aan den Rijn geassimileerd zijn, en eventuele Fransche politieke successen op den Rijn zouden ook op die zuiver Nederlandsche wateren hun uitwerking hebben gehad.

De bepaling is geschrapd, maar de poging is herhaald. In het Belgisch-Engelsch-Fransch-Nederlandsche protocol van 22 Mei 1926 is sprake van de Weener bepalingen van internationaal rivierenrecht „qui continueront comme par le passé d'être la base du régime des fleuves et rivières navigables qui séparent ou font communiquer les territoires belges et néerlandais”. Deze tekst zou hetzelfde effect gehad hebben als de zoeven aangehaalde. Maar ook deze tekst heeft geen recht:kracht gekregen.

Het is dus niet gelukt, de Antwerpen-Rijnverbinding bij wege van een bijzondere overeenkomst van

het nationale in het internationale gebied over te brengen. Hostie heeft geprobeerd¹⁾, de Tusschenwateren als afzonderlijk Nederlandsch watergebied eenvoudig weg te praten. Een streven dat al te zeer ingaat tegen de feiten en tegen den sedert ongeveer een eeuw bestaanden rechtstoestand, dan dat het succes zou kunnen hebben.

Maar er is nog een andere mogelijkheid om dat hinderlijke afzonderlijke gebied weg te werken. Men kan trachten in de rechtsopvattingen een dusdanige verandering teweeg te brengen, dat ook wateren gelijk de Antwerpen-Rijnverbinding als object van internationale regeling *krachtens* (nieuw gemaakte) *algemeene rechtsopvattingen* beschouwd zouden worden. Als zoodanig mag de propaganda van denzelfden schrijver voor uniforme regelingen voor „het Rijnnet” worden gewaardeerd, d.i. voor het geheele complex van waterwegen, die door het Rijnverkeer worden gebruikt. Een leer, welke mogelijk ook reeds in den geciteerden tekst van 21 Febr. 1920 tot uitdrukking komt.

Voor de Tusschenwateren gaat die theorie lijnrecht in tegen den bestaanden rechtstoestand. Niettemin zal men goed doen, er rekening mee te houden. Dergelijke op politiek belang steunende theorieën plegen een taai leven te hebben en kunnen op den duur gevaarlijk worden en de gelegenheid openen, om de aantasting ook van welgevestigde rechten als een daad van hoogere gerechtigheid voor te stellen.

Nu er weer hardnekkige geruchten loopen over het toestaan door Nederland aan België van een soort Moerdijkkanaal is het wel van belang, de waarde van zulk een kanaal voor de Fransch-Belgische politiek in het licht te stellen.

Gelijk gezegd is het voor Frankrijk/België zeer moeilijk, het Nederlandsche gezag over den bestaanden waterweg aan te tasten. Hun politiek botst daar tegen het algemeene beginsel, dat een zuiver binnensch water staat onder het uitsluitend gezag van den oeverstaat. Door voort te borduren op de „Rijnnet”-theorie kan men wel trachten het bezwaar op den duur te boven te komen, maar dat blijft uiterst moeilijk, zoo niet kansloos.

Staat Nederland een de grens kruisend kanaal toe, dan wordt de toestand veel bedenkelijker. Nederland verliest op zulk een internationaal kanaal²⁾ de bescherming van het beginsel, dat voor een zuiver nationalen vaarweg bestaat en dat voor de Fransch-Belgische politiek zulk een beletsel is geweest. Het wapen, waarmee Nederland zich thans kan verdedigen zal het niet langer hebben, ja wellicht zal aldra een wapen tegen Nederland gesmeed worden. Want al bestaan er voorshands nog geen algemeene rechtsbeginselen voor internationale kanalen, zooals die voor internationale rivieren bestaan, het zal belanghebbenden die dit wenschen betrekkelijk weinig moeite kosten, deze in het leven te roepen. Het zou waarlijk niet iets nieuws zijn, wanneer het internationale rivierenrecht door de politiek werd beïnvloed, en hier dan bovendien in een richting die gemakkelijk kan worden ingeslagen. Wij dienen scherp toe te luisteren, wanneer wij Hostie hooren zeggen: „Pourquoi les canaux d'intérêt général ne seraient-ils pas internationaux comme les voies d'eau naturelles?”³⁾ en Van Eysinga: „La logique est pour quelque chose dans l'évolution du droit. Et elle milite avec force pour l'assimilation des autres voies navigables aux rivières internationales, en ce qui concerne la libre navigation.”⁴⁾

Over de Noordelijke kanaalmonding is veel te doen geweest. Het Hellegat moest en zou zulk een slecht

¹⁾ Le Statut international du Rhin; Recueil des Cours 1929 — III blz. 194 vlg.

²⁾ De waterweg blijft één kanaal, ook al mocht hij uit meerdere panden met verschillend peil bestaan. De meeste kanalen bestaan uit meerdere panden met verschillend peil. Niemand zal eraan denken, om bijv. het Julianakanaal „drie kanalen” te noemen, omdat het uit 3 kanaalpanden bestaat.

³⁾ Les fleuves internationaux; La Navigation du Rhin 1930 blz. 317.

vaarwater zijn, dat die monding perse in het Hollandsch Diep moest komen. Inderdaad, een punt van groot belang voor de Fransch-Belgische politiek. Was het kanaal vanaf den Rijn slechts via het Hellegat, dus via een stuk Tusschenwater, te bereiken, dan zou Nederlands concessie van het Fransch-Belgische standpunt gezien veel van haar waarde verliezen. Immers bij de pogingen om dat stuk Tusschenwater in handen te krijgen zou men blijven stuiten op dezelfde moeilijkheden als die er thans al bestaan, en, zolang dat stuk water Nederlandsch bleef, zou aan de Rijnvaartcommissie de weg naar het Zuiden, en naar het nieuwe kanaal, versperd zijn.⁵⁾ Door evenwel het kanaal in het Rijngebied zelf, in het Hollandsch Diep, te laten uitkomen, vermijdt men dat obstakel. Een speciaal Rijn-scheepvaartkanaal, uitkomende in het Rijngebied — welk een fraai stuk „Rijnnet”! Bovendien een de grens kruisend kanaal, dus niet door eenig rechtsbeginsel tegen vreemde heerschappij beschut!⁶⁾

Tot nu toe is Nederlands positie nog niet door gevaarlijke concessies bedorven, maar hetgeen over de Nederlandsche politiek op de Tusschenwateren is uitgelekt geeft niet den indruk, dat deze zelfs onder de huidige gunstige omstandigheden zoo bijster bevorderlijk is geweest aan behoud van Nederlands positie. De bekende geschiedenis met den brief-Van Eysinga in najaar 1929, de „geheel vrijwillige” mededeelingen, toenmaals van Nederlandsche zijde in de Rijnvaartcommissie gedaan omtrent verbeteringswerken, die Nederland reeds voornemens heette te zijn op de Tusschenwateren uit te voeren, terwijl uit de feiten valt aan te toonen, dat dat voornemen toenmaals ad hoc is ontstaan — het mogen vingervijzingen zijn voor wat ons nog te wachten staat. Stond Nederland een Moerdijkkanaal toe, dan zou ons aldra Hostie's stelling worden voorgehouden: „*les canaux d'intérêt général qui forment corps avec les réseaux qu'ils complètent doivent logiquement en partager le statut juridique*”⁷⁾. Wat zouden wij antwoorden? Het kanaal, als koop prijs van rust en toenadering aan België toegeworpen, zou den strijd om de Nederlandsche delta eerst recht doen beginnen. Het zou een paard van Troje blijken. J. ZAAYER.

⁴⁾ Les fleuves et canaux internationaux; Bibliotheca Visseriana II blz. 133. De schrijver denkt hier aan verkeersvrijheid op waterverkeerswegen in het algemeen, maar de logica is bij internationale kanalen al bijzonder evident en wordt bij een Moerdijkkanaal gesteund door politiek belang, hetgeen nog wel zoo gewichtig is. Men bedenke verder, dat de geheele politiek van machtsusurpatie op waterverkeerswegen gaat onder den dekmantel van het bevoorren van verkeersvrijheid.

⁵⁾ Ik verlies hierbij niet uit het oog, dat het rechtsgebied van de Rijnvaartcommissie thans is beperkt tot den Rijn boven Krimpen en Gorcum, zoodat ook het Hollandsch Diep daar nog buiten valt. Voor het Rijnmondingsgebied geldt een afwijkende regeling. Men bedenke echter, dat wij hier te doen hebben met een streven naar geleidelijke assimilering. Bovendien is het niet strikt noodzakelijk om juist bij wege van de tegenwoordige Rijnvaartcommissie Nederland uit zijn rechten te onttrekken, maar kan hetzelfde doel op gracieuzer wijze door vage algemeene arbitrageregelingen worden bereikt. En ook andere methoden zijn denkbaar.

⁶⁾ Aangenomen dat Nederland zich bij verdrag met België het beheer over het Nederlandsche kanaalgedeelte uitdrukkelijk voorbehield, dan zou dit tegenover andere staten, met name tegenover Frankrijk, niet baten. Deze zijn bij dat verdrag geen partij. Bovendien zou de verdragstekst op den duur, en waarschijnlijk al heel gauw, door ieder die daar belang bij had, België in de eerste plaats, worden aangevallen als strijdig met „algemeene rechtsbeginselen”. Steunen op eenig rechtsbeginsel zou zij, naar ik opmerkte, in geen geval.

België zou, indien het kanaal tot stand kwam, dat kanaal als een kunstmatigen Rijnarm en zichzelf als Rijnsoeverstaat beschouwen. Getuige Segers' opmerking op 15 Maart 1919, over het gelijksoortige Antwerpen-Ruhrortkanaal: „La Belgique serait riverain à cause du canal Rhin-Meuse”. (Zie mijn artikel in het nummer van 15 Juli jl.)

⁷⁾ Les fleuves internationaux; La Navigation du Rhin 1930 blz. 317. Ik cursiveer en spatieer.

KOSTPRIJSVERLAGING IN DEN ZEESCHEEPSBOUW.

In ons artikel van 3 Dec. 1930 werd aan de hand van cijfers nagegaan, hoe in de jaren 1923 t/m. 1930 de Nederlandsche scheepsbouwindustrie — voor zoover deze zich in hoofdzaak toelegt op den bouw van zeegaande handelsschepen — niet heeft gerendeerd. Daarbij werd betoogd, dat men geen verbetering na kan streven door het bedingen van hoogere prijzen, want daardoor zouden méér Nederlandsche orders naar het buitenland gaan, en minder buitenlandse opdrachten hier geplaatst worden. Prijzen kunnen slechts verbeteren, indien zij voor opdrachtgevers aantrekkelijker worden (waardoor de omzet der werven groter wordt), en men er tevens in slaagt om de marge tusschen kostprijs en contractprijs te vergroten.

Laten wij eerst eens nagaan, hoe de kostprijs verloopt naarmate de vraag naar nieuwbouw toe- of afneemt.

Wanneer een werf een order geboekt heeft, dan heeft zij zich verbonden om gedurende een overeengekomen tijdvak (de levertijd), een zeker aantal inkoop te doen en een hoeveelheid loonarbeid te laten verrichten ten behoeve van den opdrachtgever. Deze levertijd bedraagt, afhankelijk van grootte en beweerkelijkheid van het schip, 9 à 18 maanden. In den regel moeten er, ook bij de korte levertijden, een maand of drie vier verlopen, alvorens de bouw goed op gang kan zijn. M.a.w.: de loonpost van den kostprijs wordt grootendeels betaald over de laatste 50 à 75 pCt. van den levertijd. En het is duidelijk, dat bij toenemende vraag de loonen inmiddels gestegen kunnen zijn, of méér gestegen dan waarop vóór de inschrijving gerekend kon worden, vooral indien er bovendien geruimen tijd verloopt tusschen inschrijving en opdracht.

Voor den inkoop van materialen (staal, hout), hulpwerktuigen (lieren, stuurmachine), installaties (electrische verlichting, pijpleidingen, tuigage), kan de werf zich soms dekken tegen prijsstijging, door zich vóór de inschrijving te binden aan bepaalde firma's, op grond van door die firma's ingediende vaste offerthes. Maar daardoor beneemt de werf zich de kans om na de gunning van mogelijk gunstiger marktposities te profiteeren; anderzijds is de inschrijvingstermijn vaak kort, en zijn de eischen van de reederij weinig geformuleerd, zoodat men voor allerlei onderdeelen slechts globale posten kan opnemen in de begroting. En soms duurt het ook na opdracht nog langen tijd, vóór reederij en werf het eens zijn over aard en omvang van allerbelangrijkste onderdeelen. Ook hier bestaat dus, bij toenemende vraag, groote kans, dat de werf moet koopen voor hooger prijzen dan in de calculatie opgenomen konden worden.

Slechts de algemeene onkosten zullen, bij grooter omzet, per schip afnemen.

Wanneer men echter aanneemt, dat de kostprijs van het casco van een vrachtboot ongeveer als volgt is samengesteld:

55 pCt. materialen en uitrusting,
25 „ arbeidsloonen,
20 „ algemeene onkosten,

dan volgt uit het voorgaande, dat bij toenemende vraag de kostprijs per schip zal stijgen. Ook het omgekeerde van deze stelling is waar, mits men daarbij bedenkt dat de loonen bij stijgende conjunctuur gemakkelijker omhoog gaan, dan bij dalende conjunctuur omlaag.

De kostprijs is dus zéér gevoelig voor den omvang van de vraag, voor de conjunctuur. Bij toenemende vraag zullen de werven er naar streven in den kortst mogelijken tijd zooveel mogelijk orders uit te voeren, vóór de kostprijzen de geboekte prijzen hebben achterhaald. Deze tendens werkt vergroting van hun productiecapaciteit in de hand. Omgekeerd zal, naarmate de vraag gelijkmatiger over de jaren verdeeld

is, de noodzakelijke marge tusschen gemiddelde vraag en productiecapaciteit geringer kunnen zijn, hetgeen de rentabiliteit der werven ten goede komt.

Ook de reederijen hebben belang bij een stabiele vraag, die een laag gemiddeld prijsniveau voor nieuwbouw waarborgt. Men ziet, dat bij sterke schommeling in de vraag slechts enkele reeders profiteren van het laagste prijsniveau, de meesten echter moeten bestellen tegen belangrijk hogere prijzen.

Dit laatste zal zijn verklaring wel hierin vinden, dat menige reederij in tijden van depressie niet over de middelen beschikt, om vlootuitbreiding te financieren. Bovendien is niet voor alle scheepvaartondernemingen een lage aanschaffingsprijs van overwegend belang. Dit hangt er van af, of de afschrijving een belangrijk percentage van de exploitatierekening uitmaakt of niet. Hieronder volgt een vergelijkend staatje van 2 vrachtschepen, beide met een kolen stokende machine-installatie, die maximum 1800 I.P.K. kan ontwikkelen. In tonnenmaat is het eene schip tweemaal zoo groot als het andere. Aangenomen is, dat het groote schip per jaar 4 rondreizen maakt tusschen Europa en Amerika, het kleine schip 40 tusschen Engeland en het continent.

	s.s. „K”	s.s. „M”
lengte	355' -0"	290' -0"
breedte	50' -6"	43' -0"
holte	26' -4"	28' -3"
diepgang	22' -2"	20' -0"
laadvermogen	6640	3320
bruto tonnenmaat	3930	1930
maximum mach. verm. 1 P.K. . .	1800	1800
normaal „ „ „ „ „ „ „ „	1450	1800
geforceerde trek	neen	ja
oververhitting	neen	ja
dienstsnelheid, knoop	8½	11
vaardagen per jaar	212	205
ligdagen „ „ „ „ „ „ „ „	153	160
kolenvverbruik per jaar, ton . . .	6000	8000
aantal rondreizen per jaar . . .	4	40
„ „ „ „ „ „ „ „	12	80
prijs van het schip, £	62.000	50.000

Hieruit blijkt:

1°. voor het kleine schip zijn de uitgaven voor steenkolen en bunkeren ruim 30 pCt. méér dan voor het groote schip;

2°. voor het kleine schip moet per jaar 5 maal zooveel lading behandeld worden; hiermede zijn evenredig de kosten voor laden en lossen, en onderhoud laadgerei;

3°. de kosten voor haven- en loodsgeld, in- en uitklaren e.d. zijn voor het kleine schip een veelvoud van die voor het groote schip;

4°. in verband met 2°. en 3°. zullen ook de „overhead charges” voor het kleine schip belangrijk groter zijn, te meer waar dit schip voornamelijk stukgoed, het groote schip daarentegen massaladingen zal vervoeren.

Tenslotte zullen lijnreederijen een belangrijke vlootvernieuwing soms moeten doorvoeren zonder veel rekening te houden met het niveau der nieuwbouwprijzen, indien namelijk ingrijpende verandering van diensten noodzakelijk is, zooals bijvoorbeeld: verkorting van reisduur, waardoor met een kleiner aantal snellere schepen het bestaande aantal afvaarten gehandhaafd kan blijven.

Uit het voorgaande moge blijken, dat sterke schommelingen in de vraag naar nieuwbouw strijdig zijn met de belangen der werven, terwijl zij evenmin van voordeel zijn voor de reederijen. En al moge voor de laatste het directe nadeel dikwijls van weinig belang zijn, indirect ondervinden ook zij de schadelijke gevolgen van een sterk toenemende vraag, in den vorm van te korte levertijden, waardoor de zorg, die het toezicht (zoowel van bouwmeesters als opdrachtgevers) aan den bouw kan besteden in het gedrang komt, en de kans op overijde beslissingen, ook in belangrijke kwesties van den bouw, toeneemt.

Samenwerking tusschen reederij en werf.

Naast stabilisatie van de vraag, die op het terrein der reederijen ligt, dienen ook andere mogelijkheden om tot kostprijsverlaging te komen onderzocht te worden. Daartoe zal in de eerste plaats de samenwerking tusschen reederij en werf worden nagegaan.

In de 17e en 18e eeuw was de „grootte vaart” sterk gemonopoliseerd. Hier te lande bouwde de Oostindische Compagnie haar schepen grootendeels op eigen werven. In Engeland was de toestand waarschijnlijk hetzelfde. Men mag aannemen, dat de toenmalige opdrachtgevers wisten, aan wat voor soort schepen hun bedrijf behoefte had, en welke eischen aan te bouwen schepen gesteld moesten worden.

Met andere woorden: zij droegen zelf de verantwoordelijkheid voor ontwerp en constructie van hun nieuwe tonnage.

In den loop van de 19e eeuw — eerst door de toepassing van stoom voor de voortbeweging, later door het gebruik van ijzer en staal bij de constructie — moest hierin wel verandering komen. De reederijen konden niet door eigen ervaring op de hoogte zijn van de mogelijkheden, door den voortgang der techniek ontstaan. Ook al ziet men in enkele gevallen nog reeders, die een eigen machine- en scheepsbouwbedrijf trachten op te zetten (de Nederlandsche Stoomboot Mij., waaruit de Mij. Fijenoord — de Amsterdamse Stoomboot Mij., waaruit Werkspoor is ontstaan), het blijkt, dat een splitsing onvermijdelijk is. Voortaan zal de reeder zich beperken tot het vaststellen van enkele hoofdzaken (grootste toelaatbare afmetingen, snelheid, laadvermogen), terwijl ontwerp en constructie van het te bouwen schip worden overgelaten aan de bouwmeesters, die hiervoor de verantwoording overnemen. De opdrachtgever is voortaan — in tegenstelling met vroeger — een leek op technisch gebied; met het gevolg, dat hij zich zekerheid verschafft omtrent de voornaamste eischen, waaraan zijn nieuwe tonnage zal moeten voldoen, door het opnemen van garantie- en boetebepalingen in het bouwcontract.

De hier geschetste ontwikkeling beantwoordt misschien niet in alle opzichten aan de werkelijkheid; ongetwijfeld hebben ook andere factoren de splitsing tusschen reeder en werf soms in de hand gewerkt, soms voorkomen. Maar er is genoeg grond om aan te nemen, dat de verhoudingen zich ongeveer op deze wijze ontwikkeld hebben, en het zou interessant zijn om aan de hand van een groot aantal oude contracten na te gaan, sinds wanneer en in welken vorm verschillende boete- en garantiebepalingen gebruikelijk zijn geworden.

Intusschen is sinds het laatste kwartaal der vorige eeuw de toestand weer belangrijk gewijzigd. Moge eenerzijds de verantwoordelijkheid der bouwers groter zijn geworden door de vorderingen der techniek, de toenemende verscheidenheid der scheepstypen en hun voortstuwingswerktuigen, en het vermeerderende aantal toezichthoudende instanties — anderzijds is deze verantwoordelijkheid belangrijk verminderd door de werking van datzelfde toezicht (classificatiebureaux, scheepvaart-inspectie, reederijtoezicht) en door de mogelijkheid om objectieve voorlichting te krijgen op allerlei gebied (sleeptanks, materiaalonderzoek).

Ook kan van de reeders niet meer gezegd worden, dat zij „leeken” zijn op technisch gebied! Integendeel — feitelijk is de toestand in dit opzicht weer als in den zeiltijd; de reeders weten hoe de eischen, die hun bedrijf stelt, in een schip belichaamd moeten worden. Zij zijn volkomen competent om bij vlootuitbreiding eigen ontwerpen en bestekken voor schip en machine samen te stellen. Men ziet dan ook, dat de opdrachtgevers méér en méér hun eigen „architect” worden, terwijl de rol van de werven zich beperkt tot die van aannemer.

Dit is een natuurlijke ontwikkeling, en het lijkt aan te bevelen, de consequenties van die ontwikkeling te aanvaarden.

Natuurlijk is het allerminst aan te bevelen, de werven terug te brengen tot blinde opvolging van alles wat opdrachtgevers voorschrijven. De bouw van een schip moet blijven een samenwerken tusschen reeder en werf. In tweeërlei opzicht is de voorlichting van de laatste voor den eerste van belang:

a. de werf is het medium, waardoor de reeder van de ervaring van andere reederijen kan profiteren;

b. de werf kan — beter dan de reeder — nagaan, welke constructies, welke onderdeelen, welke uitvoering het goedkoopst zijn.

Het profiteren van de ervaring van anderen voorkomt verstarring in eigen opvattingen; en onverschillig hoe hoog de standaard is, waaraan schepen in een bepaalde vaart moeten voldoen, steeds zal gezocht moeten worden naar de goedkoopste uitvoering (in aanschaf en in onderhoud), die aan dien standaard voldoet.

Welke consequenties zijn er nu te trekken uit de rolverdeling van „architect” en „aannemer”, zooals die tusschen reeder en werf ontstaan is?

In de eerste plaats dit.

In den regel is een ontwerp voor een nieuw schip gebaseerd op de eigenschappen van een of meer voorgangers; dit geldt in ieder geval voor onze lijnvaart- en petroleum-maatschappijen, die samen meer dan 70 pCt. van onze zeegaande handelsvloot uitmaken. Alleen de eigenaars kunnen de ervaring, met die voorgangers opgedaan, verzamelen, verwerken en toepassen wat betreft:

stabiliteit,
trim,
laadvermogen,
dienstsnelheid.

De verantwoordelijkheid voor deze eigenschappen behoort dus bij de reederij te liggen, en niet geheel op de werf te worden afgewenteld, die dikwijls onmogelijk over de gegevens of de ervaring kan beschikken om het ontwerp hierop te controleren.

In de tweede plaats het volgende:

Is eenmaal in beginsel tot den bouw van een schip besloten, dan heeft de reederij in den regel géén belang bij een langen levertijd, terwijl de inschrijvers steeds den kortst mogelijken levertijd zullen opgeven, die hun omstandigheden toelaten. Al wat de reederij dus, vóór het rondzenden van de aanvraag, reeds kan doen ter voorbereiding van den bouw, dient in haar eigen belang gedaan te worden, omdat het den levertijd en den bouw zelf ten goede zal komen. Als voorbeelden zouden genoemd kunnen worden — in al die gevallen, waar er geen aanleiding is om de inzichten van de werf de voorkeur te geven:

a. het nemen van sleepproeven voor het bepalen van den gunstigsten scheepsvorm, de beste schroeven, en het benodigde vermogen voor verschillende snelheden;

b. het uitwerken, en door het classificatiebureau doen goedkeuren, van het grootspant en verdere constructie-teekeningen;

c. het duidelijk formuleeren en ondubbelzinnig vaststellen, in bestek en teekeningen, van detailconstructies, materiaalvoorschriften, werkwijzen, beproevingen, omvang van leveringen en diensten, die ten laste van de werf zullen komen, zoodat over geen van deze dingen, bij hoog noch laag, meeningsverschil kan ontstaan tusschen opdrachtgever en bouwer. Meeningsverschillen tijdens den bouw geven noodeloos oponthoud, en komen nooit het schip ten goede, terwijl het struisvogelpolitiek is om te meenen, dat door vage bestekken en korte inschrijvingstermijnen, lage bouw-prijzen bereikt zouden kunnen worden;

d. tenslotte kan er tegenwoordig géén bezwaar meer tegen zijn, om met de aanvraag óók de gewichtsofstelling — zooals die door de reederij is opgemaakt — aan alle inschrijvers over te leggen. Dit vereenvoudigt het begrotingswerk aanmerkelijk, en maakt een goede en vooral vroegtijdige contrólé op het ontwerp mogelijk.

Natuurlijk moeten in dit stadium deze gegevens „vrij blijvend” zijn, en blijft het gebruik dat de inschrijvers ervan maken voor hun verantwoording.

Over de samenwerking tusschen opdrachtgevers en bouwers tenslotte nog het volgende.

Een 25 à 30 jaar geleden werd er ten behoeve van den bouw van een schip veel en veel minder geteekend en op papier voorbereid dan thans, terwijl de bouw tijden aanmerkelijk langer waren, bij een véél langere werkweek. In dien tijd lag het zwaartepunt van den bouw in hetgeen plaats vond op de bouw helling en in de werkplaatsen, en er was ruimschoots tijd en gelegenheid voor het rederij-toezicht om daar ter plaatse den bouw te controleeren, fouten te voorkomen, aanwijzingen te geven en beslissingen te nemen.

Tegenwoordig is dit anders. Door verkorte werktijden, versnelde werkmethode, en ingekrompen levertijden is het zwaartepunt van den bouw komen te liggen in de voorbereiding op papier: teekeningen, werkprogramma's, inkoop schema's.

Vandaar het belang van een voorbereiding van den bouw reeds vóór de inschrijving. Vandaar de noodzakelijkheid om het rederij-toezicht te organiseren overeenkomstig de gewijzigde omstandigheden, zoodat dit toezicht het tempo van de werf kan bijhouden. Dat éénheid in het toezicht absoluut noodzakelijk is, ligt voor de hand. Zoodat de werf ervoor zorgt, dat haar werkteekeningen niet met elkaar in strijd zijn, zoo dient het toezicht er voor te waken, dat niet bij het corrigeren in het ééne geval verlangd wordt, wat in het andere werd afgekeurd.

Het spreekt vanzelf, dat niet alles op papier beoordeeld en vastgesteld kan worden. In hoeverre het bureautoezicht het toezicht aan boord moet en kan vrijlaten, wordt misschien het best geïllustreerd door de classificatie-bureaux; bij de centrale keuring van constructie teekeningen wordt de beslissing over — en de verantwoordelijkheid voor — detailkwesities overgelaten aan de plaatselijk toezicht houdende surveyors.

Is samenwerking tusschen de werven onderling mogelijk?

Waar het doel, dat nagestreefd moet worden, kostprijsverlaging is, kan van concentratie in den scheepsbouw (samenvoeging van bedrijven) géén heil verwacht worden, omdat daardoor de vrije concurrentie zou verminderen. Het aantal bedrijven, dat zich in ons land hoofdzakelijk op zeescheepsbouw toelegt is toch al gering (een dozijn); vermindering van concurrentie moet de kans op stijging van het prijsniveau verhoogen.

Volgens recente uitlatingen van de leiding beoogt „National Shipbuilders Security Ltd.” het uitschakelen van $\frac{1}{3}$ der bestaande Britsche werfcapaciteit; maar de omzet per helling is in dat land de laatste jaren slechts $\frac{1}{2}$ van de onze. Verder wil men daar blijkbaar niet gaan, juist omdat men zelfs den schijn: de concurrentie te verminderen, wil vermijden.

Wat is er nu te bereiken door samenwerking, met behoud van de concurrentie; zoodat die door het bestaande aantal zelfstandige werven verzekerd is?

Daartoe dient men eenigszins vast te stellen, welke factoren de „Konkurrenz fähigkeit” van een werf bepalen, of althans welke factoren daarop *niet* van invloed zijn.

Aan zuiver technische ervaring kan in dit verband geen groote waarde meer worden gehecht. Er werd reeds betoogd, dat die ervaring véél meer door de rederijen dan door de werven wordt verzameld en vastgelegd; en via de rederijen bereikt ze de werven, in den vorm van aanvragen en opdrachten. Maar ook langs allerlei andere wegen verspreidt zij zich tegenwoordig véél meer dan vroeger: door overgang van technisch personeel van de ééne naar de andere onderneming; in de technische pers; door vereenigingen; via ondercontractanten.

Er zijn niet veel „geheimen” meer, die het uitslui-

tend bezit van één werf blijven: voor ijzerconstructies raadpleegt men de classificatie-bureaux; voor voortstuwingsproblemen de sleeptanks; voor „average practice” op bijna het geheele scheepsbouwgebied oriënteert men zich in de technische pers; voor aanschaffing van materialen en uitrusting in de reclame; voor den inkoop zijn onze werven alle op dezelfde markten en leveranciers aangewezen.

Hier opent zich een mogelijkheid tot vruchtbare samenwerking. Wanneer men bedenkt, dat nu bij de inschrijving voor één object soms 12 of meer ondernemingen bezig zijn met het bepalen van hetzelfde staalgewicht, het uittrekken en aanvragen van dezelfde uitrustingsartikelen, het controleeren van dezelfde bestekken en teekeningen, dan moet hier door samenwerking met minder kosten een nuttiger resultaat te bereiken zijn, nuttiger vooral met het oog op de voorbereiding van den bouw. Indien een neutrale instantie voor dit deel van het begrootingswerk, levensvatbaar zou blijken, zoo zou deze „begrootingsinstantie” óók het aangewezen orgaan zijn om nà de gunning den inkoop te blijven regelen, in overleg met reeder en werf.

Het is reeds voorgekomen, dat één werf namens een groep werven den inkoop leidde van alles wat voor den bouw van een serie schepen noodig was.

In denzelfden vorm heeft ook reeds samenwerking plaats gehad bij het maken van teekeningen. Hoewel op dit gebied de moeilijkheden ongetwijfeld grooter zijn, zoo is hier zeker ook veel te bereiken. Men meent nog dikwijls, dat werk teekeningen door en voor het ééne bedrijf gemaakt, in het andere niet bruikbaar zijn. Maar een volledig uitgewerkte tekening, zonder fouten, vergissingen, onduidelijkheden, is zonder twijfel op elke werf te gebruiken, ondanks mogelijke verschillen in maatvoeren of projectie-methode. In ieder geval is eenheid op deze punten te bereiken. Van die eenheid in stijl zullen zoodat de werven als het rederijtoezicht profiteren.

Rest nog na te gaan, waardoor de „Konkurrenz fähigkeit” van een werf wél bepaald wordt. Deze komt voornamelijk tot uiting in de posten „arbeidsloon” en „algemeene onkosten”. Verschillen in uurloonen zijn niet zonder invloed op eerstgenoemde; maar in véél grotere mate worden beide bepaald door de persoonlijke eigenschappen van de werfleiding.

Het organiseren van een bekwame staf (niet te groot, niet te klein), het bepalen van de juiste tarieven, het vaststellen van het benodigde aantal arbeiders, het handhaven van een goede werking en een goede samenwerking van alle onderdeelen van het bedrijf — dit alles hangt in de eerste plaats af van het karakter, de bekwaamheid en de werkkraft van de leiding.

Deze individuele eigenschappen kunnen slechts ten volle tot hun recht komen in individueel zelfstandige bedrijven, die niet gebonden zijn door allerlei collectieve regelingen. En het is niet waarschijnlijk, dat men aan dergelijke banden ontkomen zou, indien onze geheele zeescheepsbouw in één combinatie vereenigd werd.

Voorloopig is een dergelijke concentratie niet te verwachten.

Ir. J. W. BONEBAKKER.

ONZE HYPOTHEEKBANKEN.

De eerste helft van het boekjaar 1931 was voor het hypotheekbankbedrijf in Nederland zeer gunstig, men zou zelfs kunnen spreken van eene bloeiperiode. De particuliere belegger, die de beurswaarde van zijn aandelenbezit op onrustbarende wijze had zien slinken en ook vele zijner buitenlandsche obligaties sterke koersdalingen had zien ondergaan, richtte zijn oog meer en meer op binnenlandsche vaste rentegevende fondsen, terwijl daarbij, in verband met het onverstandige beheer van verschillende gemeenten, eene belegging in pandbrieven meer en meer de voorkeur

verkreeg. Door den slechten gang van het bedrijfsleven accumuleerden de vrijkomende bedrijfskapitalen bij de banken zoodanig, dat voor creditsaldi zoo goed als geen rente meer werd vergoed. Dientengevolge begonnen ook verschillende ondernemers deze gelden in pandbrieven te beleggen, hoewel dit fonds feitelijk niet voor tijdelijke geldbelegging bestemd is. Een en ander maakte, dat onze hypotheekbanken de koersen harer $4\frac{1}{2}$ pCt. en daarna ook harer 4 pCt. pandbrieven geleidelijk konden opvoeren tot een voor den afzet loonend percentage en zij hare 5 pCt. pandbrieven in lager rentende stukken begonnen te convertieren.

Daar het bouwbedrijf nog in vollen gang was, konden de hypotheekbanken hare gelden in nieuwe leeningen onderbrengen, zij het dan ook tegen een belangrijke lagere rente dan een jaar tevoren. Hypotheken à $4\frac{1}{2}$ pCt. en zelfs à $4\frac{1}{2}$ pCt. waren geen uitzondering meer. Deze rente liet echter nog eene voldoende marge over bij eene uitgifte der 4 pCt. pandbrieven.

Op 13 Juli 1931 trad, na de daaraan voorafgegaane debacles van verschillende instellingen en bedrijven in Oostenrijk en in Duitschland, de crisis in Duitschland in en bracht een en ander voor verschillende financiële instellingen in Nederland groote zorgen mee. Zij werden in de algemeene crisis betrokken, terwijl niettemin de rentestand in Nederland laag bleef. Onze hypotheekbanken, die hier geheel buiten stonden, ondervonden hiervan aanvankelijk niet de directe gevolgen. Wel onderging de animo om te beleggen geleidelijk eene vermindering en werd ook de afzet der pandbrieven getemperd, doch de vraag bleef het aanbod nog steeds overtreffen en verontrustende verschijnselen deden zich voor de pandbrieven als beleggingsfonds nog niet voor.

Op 20 September 1931 kwam echter, voor velen als een donderslag, het bericht dat Engeland den gouden standaard had losgelaten en de daarop volgende val van het Engelsche Pond met meer dan 20 pCt. van zijne waarde, terwijl dit voorbeeld kort daarop door de Skandinavische en nog eenige andere Europeesche landen gevolgd werd.

Eerst toen werd het geldbeleggend publiek zich van den omvang der crisis bewust, en toen de beleggers zich realiseerden, welke nieuwe verliezen zij op hunne ten laste van die landen loopende obligaties leden, ontstond er eene zoodanige nervositeit, dat men zich niet alleen de vraag begon te stellen, hoe het nu met den Dollar zou loopen, doch ook, of er wel op gerekend mocht worden, dat de stabiliteit van onzen Gulden zou kunnen worden gehandhaafd.

Dit gaf aanleiding tot verschillende artikelen in de pers over de vraag, op welke wijze men zich zoude kunnen dekken tegen eene inflatie van onzen Gulden, waarbij ook het bedrijf onzer hypotheekbanken werd betrokken. Een gedeelte der beleggers begon zich liquide te maken, zijn obligaties, waaronder ook pandbrieven, te verkoopen en liet het provenu vrijwel renteloos bij de bankinstellingen staan, terwijl zelfs verschillende verkoopers voor de opbrengst hunner effecten zich van goud in natura voorzagen. Aan eene wederbelegging van vrijkomende gelden werd niet gedacht.

Een en ander speelde zich in enkele weken af. Op eene dergelijke paniek-stemming was door de hypotheekbanken niet gerekend. Hoewel de Nederlandsche Staatsfondsen en andere eerste klasse obligaties in dien korten tijd vrij belangrijk in koers waren gedaald, hielden de hypotheekbanken de koersen van uitgifte harer pandbrieven nog op het bestaande niveau, wetende dat haar bedrijf kerngezond was en in de overtuiging, dat het vertrouwen even snel zou terugkomen als het was verdwenen. De crisis ontloopte zich meer en meer als een algemeene creditcrisis, die alles terugbracht tot eene vraag naar liquiditeit. Dit ondervonden ook verschillende onzer gemeenten, die het voor de uitgifte van nieuwe obli-

gaties gunstige tijdstip hadden laten voorbijgaan en zich, aangetrokken door den lagen rentestand, hadden laten verleiden tot het opnemen van kasgeldleeningen op korten termijn, en eerst, toen het voor eene consolidatie harer leeningen gunstige tijdstip was verstreken, bemerkten, dat zij eene verkeerde politiek hadden gevolgd. De Staat moest in sommige gevallen zelfs met kasgeldleeningen bijspringen.

Nu zijn onze hypotheekbanken, met uitzondering van enkele instellingen, waarop hierna wordt gewezen, gewoon den koers van haar fonds door inkoop ter beurze te steunen, daar de praktijk uitwijst, dat in den regel de vraag rechtstreeks bij de hypotheekbanken inkomt, het aanbod echter grootendeels over de beurs loopt.

Het inkoop ter beurze van eigen pandbrieven, die aldaar niet direct weer bij derden plaatsing vinden, steunt den koers van het fonds en levert geen bezwaar op zoolang het aanbod de vraag niet te boven gaat en, indien zulks wel het geval is, behoeft eene bank hare liquiditeit door het voortgaan met den inkoop nog niet in gevaar te brengen, voor zoover zij de door aflossing op hare hypotheken ontvangen gelden niet noodig heeft voor uitlotingen van pandbrieven; of voor uitbetaling van door haar reeds toegezegde nieuwe leeningen.

Onze hypotheekbanken hebben zich nl. in den regel voor hare pandbrieven slechts verplicht tot eene jaarlijksche amortisatie, waarvan het bedrag belangrijk blijft beneden dat, hetwelk zij jaarlijks aan aflossingen op de hypotheken ontvangen. Zij hebben dus in den regel ruime bedragen beschikbaar om den koers van haar fonds door inkoop ter beurze te steunen.

Hierop maken alleen de enkele banken uitzondering, die zich volgens hare statuten en de voorwaarden van uitgifte harer pandbrieven verplicht hebben, *alle* uit aflossing van hypotheken ontvangen gelden aan te wenden tot intrekking van een overeenkomstig nominaal bedrag der tegenover die leeningen uitgegeven pandbrieven. Deze banken kunnen dus geen steun geven aan haar fonds door inkoop ter beurze voor zoover de vraag het aanbod niet overtreft en dit spreekt zich in tijden, waarin geen beleggingsvraag is, vaak uit in een lageren beurskoers. Dat haar fonds in normale tijden ongeveer gelijk noteert als dat der andere hypotheekbanken komt doordat vele beleggers de zeer belangrijke jaarlijksche verplichte amortisatie daarvan als eene bijzondere aantrekkelijkheid aanzien. Voor deze bespreking kan eene beschouwing over de merites van deze beide afwijkende systemen achterwege blijven.

Eveneens kan hier een behandeling achterwege blijven van de vraag, of het al dan niet wenschelijk is in de hypotheekakte eene goudclausule op te nemen. Het is echter misschien van belang er in dit verband op te wijzen, dat onze hypotheekbanken geen pandbrieven met goudclausule uitgeven, doch tegenover hare leeningen in Nederlandsche Guldens slechts pandbriefverplichtingen in gelijke munt hebben loopen.

De plotselinge overgang van een normaal loopend tot een totaal stagneerend bedrijf, op een tijdstip dat op de gebruikelijke creditfaciliteiten zelfs bij de vaste bankrelaties slechts in beperkte mate gerekend mag worden, heeft de hypotheekbanken aanleiding gegeven deze onverwachte situatie ernstig onder de oogen te zien en in gemeenschappelijk overleg het eenige verstandige besluit te nemen, dat genomen moest worden, nl. alle maatregelen aan te wenden tot handhaving van hare liquiditeit. Te dien einde werd door nagenoeg alle banken besloten den onbeperkten inkoop van haar fonds ter beurze tijdelijk te staken, den koers aan te passen aan dien der andere eerste klasse obligaties en dezen voor hare $4\frac{1}{2}$ pCt. en 4 pCt. pandbrieven geleidelijk tot op een ongeveer daarmee gelijk niveau terug te brengen, weer tot de uitgifte van 5 pCt. pandbrieven, ongeveer tegen pari,

over te gaan en de rente voor nieuw te sluiten hypotheeken dienovereenkomstig te verhoogen.

* * *

Een en ander heeft verschillende commentaren met onjuiste gevolgtrekkingen in de pers uitgelokt, waarbij zelfs de soliditeit onzer hypotheekbanken in debat werd gebracht. De vraag werd o.a. opgeworpen, of onze banken met hare hypotheeken nog wel voldoende gedekt zijn, daar toch verschillende onroerende goederen in waarde moeten zijn verminderd, althans zullen verminderen, nu de kosten der materialen belangrijk zijn gedaald en ook met eene vermindering van de loonen binnen afzienbaren tijd moet worden gerekend.

Uit de mededeelingen, in verschillenden vorm door onze banken in circulaires en aan de pers gegeven, blijkt echter, dat haar bedrijf volkomen gezond is, zij op alleszins bevredigende resultaten over het loopende boekjaar kunnen wijzen en bij haar geen abnormale achterstand, noch een abnormaal aantal executies aanwezig is. Dit is dan ook alleszins verklaarbaar, want men moet niet buiten beschouwing laten, dat op de hypotheeken in den regel jaarlijks 2 pCt. wordt geamortiseerd, waardoor na afloop van den gebruikelijken vijfjarigen looptijd 10 pCt. van de hoofdsom is afgelost en verder dat eene hypotheek per slot van rekening slechts eene *additioneele* zekerheid, een extra-waarborg, vertegenwoordigt en men in de eerste plaats te doen heeft met eene „geldleening” aan een debiteur, naar wiens draagkracht vooraf behoorlijk werd geïnformeerd, en die er alle belang bij heeft zijne existentie te handhaven, d.w.z. zich zijn goed niet in ongunstige tijden door een geforceerden verkoop te zien ontgaan, integendeel, zoolang het hem eenigszins mogelijk is, zijne verplichtingen prompt zal nakomen, geheel afgezien van de vraag, of het onderpand, dat hij voor zijne geldleening heeft gegeven, in verhouding tot de beleening tijdelijk teveel in waarde is gedaald of niet. Men moet verder niet voorbijzien, dat de banken zich bij voorkeur voor hare leeningen bepalen tot courante onderpanden, bij welke eene algemeene depreciatie zich het laatst doet gelden. De juistheid van het bovenstaande is voldoende gebleken na den grooten val van de waarde der gebouwde eigendommen — op onbebouwde eigendommen hebben onze hypotheekbanken slechts een zeer gering bedrag aan leeningen uitstaan — na 1922. Onze hypotheekbanken zijn die crisis glansrijk doorgekomen en er is geen enkele reden, waarom dit een ander maal anders zou zijn.

De tegenwoordige situatie komt dan ook voor onze hypotheekbanken uitsluitend neer op een zorgen voor hare liquiditeit en er is geen enkele instelling, welke hierin gemakkelijker en sneller kan slagen, dan eene hypotheekbank, daar hare debiteuren in het algemeen, uit welbegrepen eigen belang, gewoon zijn hunne verplichtingen prompt na te komen en de verplichte aflossingen op de leeningen de banken in zeer korten tijd weer in ruime middelen zetten. Het bedrijf is kerngezond en door een ongemotiveerd wantrouwen en een geforceerden verkoop der pandbrieven benadeelt de belegger zich zonder eenigen grond en ontoet hij zich van een fonds, dat ook in de tegenwoordige omstandigheden tot de meest veilige belegging mag worden gerekend.

Ook van het standpunt van de geldnemers bezien, is de thans door de hypotheekbanken gevolgde politiek de eenige weg om zoo spoedig mogelijk tot normale toestanden op de hypotheekmarkt te geraken en wederom in ruime mate aan de behoefte naar hypothecair crediet te kunnen voldoen.

s-Gravenhage, 20 November 1931.

H. R. VAN MAASDIJK.

DE TOEKOMST DER GEMEENTE-FINANCIËN.

De Heer E. J. Abrahams, Wethouder voor de Gemeentebedrijven en de Handelsinrichtingen van Amsterdam schrijft ons:

In het nummer van 28 October 1931 van dit weekblad komt eene beschouwing omtrent bovengemeld onderwerp voor van de hand van Mr. van Doorninck, die en wegens den persoon van den schrijver en om den inhoud de aandacht van gemeentelijke autoriteiten verdient. Aangezien schrijver daarin ook het financieel beleid van de gemeentebedrijven aanvalt, wil ik naar aanleiding van zijn artikel wel enkele opmerkingen maken.

Allereerst trekt de aandacht, dat schrijver het bedrag van de gezamenlijke schuld der gemeenten mededeelt, hetgeen op zichzelf reeds niet veel ruimte tot conclusie laat, maar wat erger is, dat hij verzuimt mede te deelen, voor welke doeleinden is geleend en wat aan gemeentelijk bezit tegenover deze leeningsschulden moet worden geplaatst. Men zou zoo zeggen, dat men aan een balans, waarin alleen het debet wordt vermeld, niet al te veel waarde kan toekennen, zelfs al komt zij van den voornaamsten regeeringsadviseur in financiële aangelegenheden.

Ik beschik niet over verzamelcijfers der verschillende gemeenten en zou ze trouwens om reeds vermelde redenen toch niet gebruiken, maar ik wil wel aan de hand van de Amsterdamsche cijfers aantoonen, dat het met de soliditeit der leeningspolitiek hier wel in orde is. Ik geef dan de volle maat, immers men verkondigt zoo gaarne de meening, dat juist in Amsterdam zoo ruim wordt gefinancierd.

De schuld van de gemeente bedraagt dan ruim 374 miljoen, gesplitst in de volgende onderdeelen:

voor de bedrijven bijna	142	miljoen
voor het grondbedrijf	121,5	„
voor het overig productief bezit bijna	15	„
onderwijs	43	„
publieke werken	16,5	„
voor het armwezen	10,5	„
voor de overige bedrijven	9	„
voor andere schulden bijna	16	„

Wil men de beteekenis van deze cijfers begrijpen, dan zij vermeld, dat van de 142 miljoen, welke in de bedrijven zijn gestoken in het jaar 1930, ik neem het laatste vaststaande cijfer, aan rente en aflossing en aan winst-uitkeeringen door de groote bedrijven de volgende bedragen werden betaald:

Bedrijf.	rente	aflossing	winst- uitkeering
Gemeente-ele- tricitateitswerken	1.445.000	865.000	7.815.000
Gasfabriek	617.000	452.000	2.819.000
Waterleiding	929.000	918.000	1.882.000
Telefoon	602.000	1.394.000	1.842.000

De tram en de handelsinrichtingen waren in dat jaar ongunstig en leverden verlies.

Van de 142 miljoen, in de gezamenlijke bedrijven gestoken, werd uitgekeerd aan:

rente	6.024.000
aflossing	5.828.000
uitkeering aan de gemeente	14.115.000

Dat wil dus zeggen, dat na aftrek van rente, aflossing en eenige reserves ongeveer 10 pCt. kon worden uitgekeerd. Voor een naamlooze vennootschap in dezen tijd om van te watertanden. Financieel is deze zaak volkomen in orde en als onze geachte criticus hier dan bijvoegt, dat het alleen formeel in orde is, want dat wij hier te maken hebben met monopolistische bedrijven en nog wel van noodzakelijke levensbehoeften, zoodat men maar de tarieven behoeft te verhoogen om elke winst te kunnen maken, dan blijkt wel de waarheid, dat een goed financier nog geen goed bedrijfsleider behoeft te zijn; deze stelling door den Heer Van Doorninck geponeerd, is ten eenenmale onjuist.

In de eerste plaats wil ik nu wel even iets over de tarieven zeggen. Electriciteit kost in vastrecht 4 cent

per K.W.U.; 's nachts, 's middags tusschen 12 en 2 en van Zaterdag 12 uur tot Maandagochtend 8 uur is deze prijs 2 cent. Het vastrecht tarief voor gas bedraagt 4 cent. Ik denk niet, dat in deze tarieven heel veel fiscaals zit, wel weet ik, dat onze tarieven zóó laag zijn, dat men ze zeker redelijk zal moeten noemen. Maar onjuist is de bewering, dat men met tariefsverhooging iedere gewenschte bijdrage aan de gemeente kan erlangen. Integendeel, iedere tariefsverlaging heeft tot nu toe het absolute cijfer van de winst-uitkeering doen stijgen. Iedere tariefsverhooging van betekenis, verlaagt de winst, en een monopolistisch bedrijf in strikten zin bestaat niet. Er zijn als de prijzen te hoog worden, altijd nog vervangingsmiddelen, die goedkoper zijn, maar die men uit overwegingen van gemak, hygiëne e.d. heeft terzijde gesteld. De arbeidsvoorwaarden hebben hier toch geen schade gedaan en de bewering, „dat dan ook wel als zeker mag worden aangenomen, dat in de tarieven, die de burgerij moet betalen ten einde de gemeentekas de onmisbare bedrijfswinsten te verzekeren, een flink stuk belasting zit, dat bij een meer-oconomisch beheer zou kunnen worden bespaard”, behoeft alsnog eenig bewijs.

Hoe staat het met het grondbedrijf, waarin nog 121,5 millioen gulden is gestoken?

Hier werd over het jaar 1930 betaald voor rente en aflossing f 6.392.697. Aan canon werd ontvangen f 5.782.022. De nog niet in exploitatie gebrachte gronden leverden een bate op van f 314.000, zoodat in totaal een tekort op de jaarrekening van pl.m. f 290.000 blijft, waartegenover men dus krijgt een voortdurend toenemend vrij grondbezit. Rente en aflossing worden in onze gemeente uit gewone middelen gekweten. Het gevolg is dan ook, dat in het grondbedrijf thans f 50.000.000 z.g. vrij kapitaal, dat wil zeggen, kapitaal, waarover geen rente en aflossing meer behoeft te worden betaald, aanwezig is.

Men zal uit deze cijfers ervaren, dat het met het financieel beleid nogal redelijk gesteld is en dat er eigenlijk nog niet de minste reden is, om gelijk de Heer Van Doorninck dat doet, om den curator te roepen. Wie toezicht houdt, de Heer Van Doorninck weet het, zijn Gedeputeerde Staten. Maar ook, en ik wil hierop toch wel met eenigen nadruk wijzen, heeft de Regeering het vernietigingsrecht ten opzichte van besluiten van den gemeenteraad, ook van de begrooting.

Het is waar, dat de uitgaven op sommige onderdeelen van de uitgaven zeer sterk zijn gestegen, maar indien men billijk wil zijn, zal men dat toch niet uitsluitend, zelfs in hoofdzaak aan de gemeentebesturen kunnen wijten. Men vergeet toch niet, dat juist de rijksregeering, die nu als toekomstige curator wordt in het vooruitzicht gesteld, vaak wetten maakt, waarvan de financieele gevolgen — ongevraagd — ongeweigerd — voor rekening van de gemeenten zijn. En wanneer de geachte schrijver van het hierbesproken artikel ook op de stijging van de kosten voor onderwijs wijst, dan is dit niet te weerspreken, alleen behoorde het in het kader van dit artikel niet thuis. Immers hier hebben wij een sterk voorbeeld van schuld bij het rijk. Dat hier inderdaad met geld wordt gesmeten, is niet te weerspreken. Ieder willekeurig groepje burgers kan de stichting eener school vorderen, al is daaraan niet de minste behoefte. De leeningschuld voor het onderwijs is in onze gemeente dan ook in den tijd, waarover de bespreking van den Heer Van Doorninck gaat, met niet minder dan 27.2 millioen gestegen; als men nu hierbij bedenkt, dat Amsterdam alleen de bouwkosten op buitengewoon boek en de inrichtingskosten uit gewone middelen betaalt, dan zal men begrijpen wat deze dingen voor een gemeentebestuur beteekenen. Ook op ander gebied is de stijging der uitgaven ontgezenzeggelijk groot; in het stuk hier in bespreking wordt hierop gewezen. Het zijn de cijfers voor armwezen en crisis-uitgaven, die zeer belangrijk om-

hoog zijn gegaan. Wat beteekent echter deze mededeeling in het verband, waarin dit stuk werd geschreven?

Meent men, dat men dit ook den gemeentebesturen als verwijt kan aanrekenen? Of zou het ook zoo zijn, dat de rijksregeering jaren lang heeft nagelaten een taak, die toch eigenlijk de hare moest zijn, tot zich te nemen? Feit is, dat ook hier bepalingen in het leven werden geroepen, die groote gemeenten op belangrijke geldelijke offers komen te staan. De arme moet worden ondersteund; waar hij vandaan komt, is een vraag die niet meer mag worden gesteld, hetgeen de groote gemeenten veel geld kost. Als sterk voorbeeld van de wijze, waarop door het rijk de gemeente lasten worden opgelegd, moge verwezen worden naar het ontstaan van de armenraden. Bij rijkswet zijn deze organen ingesteld, ook in gemeenten, waarin daaraan niet de minste behoefte bestond. De Secretaris wordt betaald door de regeering, de rest, en die is niet gering, mag de gemeente bijpassen; voor 1932 is daarvoor f 170.800 in de Amsterdamse gemeentebegroting uitgetrokken.

Zoo zijn er vele voorbeelden aan te halen van gevallen, waarin de gemeente voor zaken, die eigenlijk rijksbemoelingen zouden moeten zijn, betaalt. Het zou mij te ver voeren, ze hier alle te bespreken. Dit alles wijst er nog niet op, dat de rijksregeering het aangewezen lichaam zou zijn, de financiën der gemeenten van boven af te regelen.

Uit het bovenvermelde moge blijken, dat de critieklooze weergave van eenige bij elkander opgetelde cijfers ons niet zal helpen uit de moeilijkheden, waarin zonder eenigen twijfel vele overheidsorganen en niet alleen de gemeenten door de tijdsomstandigheden zich bevinden. Of het zaak is, dat autoriteiten en hunne ambtenaren daarbij de van buiten af geleverde, vaak redeloze critiek versterken, is een vraag, die ik den Heer Van Doorninck gaarne ter overpeinzing aanbied.

ABRAHAMS.

Naschrift. Indien ik van de mij geboden gelegenheid om bij het artikel van den Heer Abrahams een korte aanteekening te plaatsen gaarne gebruik maak, dan zal dit — de geachte inzender zal dit ongetwijfeld kunnen begrijpen — niet kunnen zijn om met hem een debat te beginnen over het financieel beheer der gemeente Amsterdam of van hare bedrijven. Ik heb in mijn artikel slechts algemeene, aan de statistiek ontleende totaalcijfers genoemd, die naar mijne meening een ernstige waarschuwing inhouden; doch ik moet uiteraard aan ieder gemeentebestuur overlaten te beoordeelen, of en in hoeverre mijn schoen hem past.

Ik mag intusschen niet nalaten op te merken, dat het betoog van den geachten wethouder der gemeentebedrijven van Amsterdam mijn bezwaren, voorzover deze de gemeentebedrijven betreffend, niet heeft weerlegd. Ik heb in mijn artikel erkend en erken nog, dat als men de uitkomsten der gemeentebedrijven uitdrukt in een percentage van het daarin vastgelegde kapitaal, die uitkomst niet onbevredigend schijnt, maar ik heb daartegenover gesteld, de buitensporig sterke positie van deze monopolistische leveranciers van noodzakelijke levensbehoeften. In dat licht bezien, gaat het dus niet om de vraag, of vele naamloze vennootschappen van een winst van 10 pCt. zouden watterstanden, dan wel, of tarieven van 4 cent al of niet „redelijk” zijn te achten. De vraag is, of er uitgehaald wordt, wat er bij een zuiver economisch en commercieel beheer uitgehaald zou kunnen worden. Ik weet natuurlijk niet, of dat speciaal in Amsterdam wél het geval is; ik had bij het schrijven van dat artikel geen enkele speciale gemeente op het oog. Inmiddels kreeg ik nadien kennis van het besluit, om in enkele gemeenten de tramtarieven te verhoogen, teneinde het exploitatie-tekort der bedrijven te dekken, wat ik als een nieuw bewijs voor de juistheid van mijn standpunt meen te mogen beschouwen.

Het tweede gedeelte van het betoog van den Heer Abrahams is gewijd aan het telkens weer van gemeentezijde naar voren gebrachte verwijt, dat het Rijk in de stijging der gemeentelijke uitgaven aandeel heeft. Bedoelt de geachte schrijver hiermede, dat ter uitvoering van de Rijkswetten de taakverdeling tusschen Rijk en gemeente zoo economisch mogelijk moet zijn geregeld, dan sta ik geheel aan zijn zijde en zou ik hem ten bewijze daarvan willen verwijzen naar mijn minderheidsnota, toegevoegd aan het rapport van de Staatscommissie van Lynden van Sandenburg over de financiële verhouding tusschen het Rijk en de gemeenten. Zou hij echter de medewerking, die de wetgever in de uitvoering der Rijkswetten aan de gemeenten oplegt, willen zien als een soort onrecht, dat den gemeenten wordt aangedaan en dat de gemeente ontheft van de aansprakelijkheid harer totale uitgaven binnen de toelaatbare grenzen te houden, dan meen ik, dat hij zich Staatsrechtelijk op een verkeerd standpunt stelt.

A. VAN DOORNINCK.

INVOERBELEMNINGEN.

Het is ons gebleken, dat onze beschouwingen in het vorig nummer van dit weekblad eenig misverstand hebben gewekt. Wij schreven, dat het proces van aanpassing, dat ons land in verband met zijn tegenover het buitenland verminderde koopkracht zal moeten doormaken, een beetje kan worden bevorderd van Overheidswege, en wel o.m. door verteringsbelastingen, invoerrechten op overbodige invoergoederen en invoerverboden ten aanzien van dezelfde goederen. Zulke invoerbelemmingen zouden een tijdelijk karakter moeten dragen en betrekking moeten hebben op goederen, die hier te lande niet worden vervaardigd, resp. op de daarvoor benodigde grondstoffen en halffabrikaten.

Een lezer van dit weekblad schrijft ons naar aanleiding hiervan, dat onze bedoeling hem niet duidelijk is geworden, en maakt daarbij de volgende opmerking: „Zoudt gij inderdaad den invoer van vrachtkantoorauto's, landbouwwerktuigen, naaimachines e.d. artikelen willen bemoeilijken? Onder overbodigen invoer zou ik liever verstaan artikelen als wijnen, juweelen, misschien rozijnen, luxe auto's, mooie meubelen, enz.”

Wij zijn dankbaar voor deze opmerking, aangezien zij ons gelegenheid biedt nog even op dit punt terug te komen. Inderdaad is het nimmer onze bedoeling geweest om alle hier te lande niet vervaardigde goederen over één kam te scheren. Wij hebben daarop de vorige week niet meer uitdrukkelijk gewezen, omdat wij reeds eenigen tijd geleden bij de bespreking van het ontwerp tot herziening der Tariefwet¹⁾ — inmiddels door protectionistisch streven nog verder ontwaard, maar dank zij de overneming van het amendement-Oud gelukkig in tijdsduur beperkt geworden — hebben geschreven (blz. 846, 2e kolom), dat het beter ware geweest om de tijdelijke heffing van extra invoerrechten te beperken „tot de hier te lande niet of althans niet in belangrijke mate voortgebrachte luxegoederen en tot de verbruiksgoederen, die niet in de groep der eerste levensbenodigdheden vallen.”

Het terrein voor de toepassing van tijdelijke maatregelen tegen overbodigen invoer is hiermede vanzelf afgebakend. De lezer, die zoo vriendelijk was ons bovenbedoelde opmerking te maken, ziet hieruit, dat op dit punt zijn en onze gedachtegang zich in dezelfde richting bewegen, nu daargelaten, of de invoer van alle door hem genoemde artikelen zonder meer zou kunnen geschieden zonder protectionistische nevengevolgen.

G. M. V. S.

¹⁾ Zie „Onze Tariefwet op het Hellend Vlak” in Econ.-Stat. Berichten van 23 Sept. jl.

DE RIJKSMIDDELEN.

Uit het in dit nummer voorkomende overzicht van de middelen over de maand October 1931 blijkt, dat het met de Rijksfinanciën bergafwaarts gaat. Tegen eene totale opbrengst van f 41.064.500 in October 1930 staat thans eene ontvangst van f 33.259.200. Vergelijken met de raming valt een nadeelig verschil te constateeren van f 5.898.900. Terwijl tenslotte moet worden vastgesteld, dat vrijwel alle middelen in opbrengst terugliepen. Laat men de opbrengst der Staatsloterij buiten beschouwing, dan is de gedistilleerdaccijns het eenige middel, dat een surplus voor de schatkist opleverde en dan nog slechts tot een onbelangrijk bedrag.

Ook de maand Augustus jl. was slecht; immers de totale opbrengst bedroeg niet meer dan f 29.782.900. Toch was de teruggang in de afgelopen maand nog sterker. Het best komt dit uit, indien de verwarrende invloed, door de nieuwe financiële regeling tusschen het Rijk en de gemeenten op het middelen-overzicht uitgeoefend, wordt uitgeschakeld door de grondbelasting en de personeele belasting buiten beschouwing te laten. Dan blijkt, dat de overige middelen in October jl. f 5.062.600 minder hebben opgebracht dan in dezelfde maand van het vorige jaar en dat het nadeelig verschil met de geraamde opbrengst f 5.357.600 bedraagt.

Dat de in scherpte toenemende crisis zwaar op de schatkist begint te drukken, toonen ook de cijfers over de eerste tien maanden van het jaar. De totaalopbrengst over het tijdvak Januari t/m. October bedroeg f 54.033.300 minder dan over de overeenkomstige periode van het vorige jaar en bleef voorts f 24.238.500 beneden het evenredig deel der raming. Ook deze cijfers ondergaan intusschen een belangrijke wijziging, indien daarop dezelfde correctie wordt toegepast als bij de maandopbrengst. Afgezien van de grondbelasting en de personeele belasting hebben de middelen n.l. in tien maanden f 23.411.700 minder opgebracht dan in het vorige jaar, terwijl zij f 31.066.800 bij de raming zijn ten achter gebleven.

In tegenstelling met wat in de vorige maanden moest worden geconstateerd, begint de malaise thans ook een merkbaar ongunstigen invloed uit te oefenen op de directe belastingen. Met name geldt dit de inkomstenbelasting, die een vrij scherpe daling vertoonde (van f 948.600). Hierdoor werd het tekort over de eerste tien maanden verhoogd tot f 2.357.300. Bovendien moet hierbij worden bedacht, dat in het opbrengstcijfer van het belastingjaar 1931/1932 een bedrag van f 1.128.200 is begrepen aan kwade posten over vorige jaren van het Leeningfonds, de provinciën en de gemeenten. Dit bedrag behoort feitelijk in mindering van de opbrengst te komen en derhalve bij het nadeelig verschil over de eerste tien maanden te worden opgeteld. Ook de vermogensbelasting liep in opbrengst terug (met f 90.000). Over tien maanden bedroeg de teruggang f 351.400, waarbij ook weer een bedrag (van f 116.700) moet worden gevoegd, dat de kwade posten vertegenwoordigt, welke onder de inkomsten van het loopende belastingjaar zijn verantwoord.

Alvorens van de kohierbelastingen af te stappen, wijzen wij nog even op de grondbelasting, die in de afgelopen maand een bate opleverde van f 237.300, d.i. ongeveer een kwart van de opbrengst van October 1930. Zooals bekend, komt de grondbelasting, te beginnen met het belastingjaar 1931, voor drie vierden aan de gemeenten ten goede. Hieruit valt derhalve af te leiden, dat dit middel nog niet sterk in opbrengst is teruggelopen. Aan personeele belasting werd op de oude dienstjaren nog f 54.800 ontvangen. Het nieuwe belastingjaar komt geheel ten voordeele van de gemeenten. Gerekend over tien maanden leverde deze belasting voor de schatkist nog een bate van f 6.610.600 op.

De dividend- en tantiëmebelasting bracht eene te-

leurstelling, doordat de ontvangst met f 964.100 terugliep. De vooruitgang van de vorige maand werd daardoor weer geheel teniet gedaan. Blijkbaar komen ook voor dit middel langzamerhand de kwade maanden aan. De eerste tien maanden gaven reeds een teruggang te zien van f 1.074.000. Weliswaar werd 5/6 der raming in genoemd tijdvak met f 307.000 overschreden, doch dit is louter toe te schrijven aan de omstandigheid, dat dit middel grootendeels in het midden van het jaar wordt ontvangen.

De invoerrechten vertoonden een decres van f 323.500. Op zichzelf beschouwd was de opbrengst der afgeloopen maand echter volstrekt niet laag; een bedrag van f 5.648.500 werd nog slechts éénmaal in 1931 gehaald (in Maart). Duidelijker komt de vermindering van onze geheelen buitenlandschen handel tot uitdrukking bij het statistiekrecht, dat een teruggang van ongeveer 25 pCt. vertoont. Het statistiekrecht is een evenredig recht van 1‰ over de aangegeven waarde van den geheelen in- en uitvoer en kan dus wel als een betrouwbare maatstaf worden beschouwd.

Met uitzondering van den gedistilleerdaccijns bewogen de accijnzen zich alle in dalende lijn. Zelfs de tabaksaccijns ontkwam niet aan de algemeene afbrokkeling en leverde f 778.800 minder op, waarbij intusschen moet worden bedacht, dat de ontvangsten van October 1930 buitengewoon hoog waren. Voorts oefent de nieuwe heffing van opcenten op den sigarettenaccijns een ongunstigen invloed op den accijns zelve. Zooals reeds hierboven werd opgemerkt, gaf de gedistilleerdaccijns een surplus (van f 33.900). Feitelijk gaf dit middel een veel gunstiger opbrengst dan uit dezen vooruitgang zou moeten worden afgeleid; de ontvangsten van October 1930 waren nl. bijzonder hoog. In de afgeloopen maand werd de raming dan ook overtroffen met niet minder dan f 458.400.

Met de conjunctuurbelastingen ging het in de afgeloopen maand weer slecht. De zegelrechten gaven f 533.100 minder, waarvan f 156.900 op rekening komt van de beursbelasting. Nog ongunstiger staat het ervoor met de registratierechten, die in de afgeloopen maand f 190.800 minder opleverden (October 1930 gaf ook reeds een poovere opbrengst), en f 1.047.400 bij de raming ten achter bleven. Geen enkel middel ondervindt in zoo sterke mate de gevolgen der moeilijke tijdsomstandigheden. Gerekend over tien maanden valt op een daling te wijzen van f 7.754.700, terwijl ten opzichte van de raming een deficit ontstond van f 9.818.900.

Bij de successierechten werkt de malaise blijkbaar nog niet door. In de afgeloopen maand werd f 240.700 minder ontvangen dan in October 1930, doch laatstgenoemde maand gaf een hooge ontvangst. Daarentegen werd gerekend over 10 maanden een voorsprong verkregen van f 1.921.100. En wel bleven de ontvangsten in dat tijdvak f 2.159.300 bij de raming ten achter, doch de geraamde jaaropbrengst over 1931 was f 6.000.000 hooger gesteld dan voor het vorige jaar. De loodsgelden verschaften f 62.500 minder; over 10 maanden werd aan laatstgenoemd middel f 490.300 minder geoekt.

De inkomsten van het „Leeningfonds 1914” daalden van f 5.226.900 tot f 4.068.600. De tabaksaccijns op sigaretten bracht tot dusver f 941.000 op. Voor het „Wegenfonds” kwam in de afgeloopen maand f 812.700 binnen tegen f 704.600 in October 1930. Aan het „Gemeentefonds” kwam ten goede f 5.323.800 gemeentefondsbelasting en f 349.300 opcenten vermogensbelasting. De totale opbrengst der gemeentefondsbelasting bedroeg tot dusver f 11.531.900. Het betreft hier een nieuwe heffing, waarop voorloopig nog geen peil te trekken valt. De belasting moet ruim f 80 miljoen per jaar opbrengen. Eenige voorspelling valt hieromtrent echter voorshands niet te doen.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

RUNCIMAN'S WETJE TEGEN ABNORMALEN INVOER.

Prof. P. Geyl te Londen schrijft ons:

Na de „MacKenna Duties” de „Runciman Duties”. Het vrijhandelsstelsel van Engeland wordt afgebroken door vrijhandelaars. „Wat ik in Juni of Juli zei,” antwoordde Minister Runciman, toen men hem in het Lagerhuis zijn uitspraken van nog zoo kort geleden voorhield, „was goed voor Juni of Juli. Er is sedert dien veel gebeurd.” Wat er voornamelijk gebeurd is, is natuurlijk het verlaten van den Gouden Standaard door Engeland. Dat scheen velen toe de argumenten, die er voor het invoeren van bescherming mochten bestaan, ernstig te verzwakken. Men weet, dat Keynes bijv., die de vrijhandelaars reeds geruimen tijd bedroefd had door zich voor een algemeen tarief uit te spreken, kort na die groote gebeurtenis aan de *Times* schreef om te verklaren, dat hij nu voor zulk een maatregel geen reden meer zag. De verminderde waarde van het Pond toch zou het nu vanzelf aan de Britsche nijverheid gemakkelijker maken om met de buitenlandsche mee te dingen en het veel besproken handelsevenwicht zou vanzelf hersteld worden. Runciman daarentegen weigert in die automatische werking te gelooven. De koopkracht van Engeland is verminderd. Onder die omstandigheden wordt overmatig koopen in het buitenland een gevaar. Het Engelsche volk moet tegen zichzelf beschermd worden. Ziedaar wat ik van Runciman's uiteenzetting van zijn eigen opvatting begrepen heb, maar eerlijk gezegd, komt Runciman's opvatting er zooveel niet op aan. Hij mag zijn persoonlijke consequentie terecht brengen, zooals het hem uitkomt. De alles beheerschende factor is, dat hij en de „nationale” regeering bijna vijfhonderd conservatieven achter zich hebben, die in Juni en Juli al bescherming wenschten, die nooit iets anders dan bescherming gewenscht hebben, en wier wensch nu een gebod is.

De maatregel, die in de afgeloopen week genomen is, is maar een begin. Of beter gezegd, het is een noodmaatregel, vereischt door de zekerheid, dat weldra een beschermend tarief ingevoerd zal worden. In dat vooruitzicht is er een gedrang ontstaan om vóór de bui binnen te komen. De invoeren van een groot aantal artikelen zijn plotseling op verrassende wijze toegenomen. Daar heeft de conservatieve pers met de bekende methoden de aandacht van het publiek op gericht. „Dumping” noemde zij het. Foto's van buitenlandsche vrachtbooten, bezig om in Engelsche havens buitenlandsche goederen te lossen, werden gepubliceerd, alsof het een voor elk rechtgeaard Engelschman klaarblijkelijke misdaad gold. Het woord „dumping” was uitnemend geschikt om begripsverwarring te stichten — of, aangezien dit werkelijk wat naef klinkt, om de bestaande begripsverwarring te vermeerderen. Runciman verklaarde in zijn inleidende redevoering, dat hij het woord vermijden zou, aangezien er drie of vier verschillende definities van in omloop waren. Dit belette een van de jeugdige liberalen, die op de „nationale” vloedgolf in het parlement gekomen zijn, geenszins om zijn vóór stemmen te rechtvaardigen met de verklaring, dat de liberalen maatregelen tegen „dumping” altijd voor toelaatbaar gehouden hadden. Noch belette het Runciman's ondersecretaris, Hore-Belisha, ook al een liberaal, om majoor Lloyd George, die een uiterst knappe vrijhandelsrede tegen het ontwerp gehouden had, tegemoet te voeren, dat zijn vader nog kort geleden „dumping” van het vrijhandelsstelsel uitgesloten had. „Maar zijn definitie van „dumping”?” vroeg majoor Lloyd George aanstonds; en Hore-Belisha moest voorlezen: „Onder „dumping” versta ik, dat, wanneer er een teveel is, de maker eerst op zijn eigen markt tegen een prijs verkoopt, die het hem mogelijk maakt winst te maken, en dan het overschot hier afwerpt tegen een prijs, die onder zijn eigen onkosten blijft”. Waardoor duidelijk

werd, dat Lloyd George's opmerking met het thans erdoor gejaagde wetje niets te maken had.

Het criterium toch van dit wetje is, dat rechten (tot een maximum van 100 pCt.) geheven zullen kunnen worden van al zulke artikelen van lijst III van de invoertabellen (d.w.z. van heel of half gefabriceerde artikelen), die naar het oordeel van het Departement van Handel in abnormale hoeveelheden ingevoerd worden. Naar de verhouding van prijs tot productiekosten (Lloyd George's criterium) wordt dus geen onderzoek gevorderd. De wet is niet gericht tegen „dumping” in den eigenlijken zin (want, in weerwil van Runciman's bewering omtrent de drie of vier gangbare beteekenissen, is Lloyd George's definitie wel degelijk de gebruikelijke), maar tegen „forestalling”. Het is een wet, noodig gemaakt door de erkende en bekende bedoeling om straks met een definitief protectionistisch ontwerp te komen, en heel het beginsel van protectie is er dus wel degelijk mee gemoeid. Tegelijk dat van Rijkspreferentie: invoer uit de onderscheiden deelen van het Rijk valt er buiten; ook dit is hoogst belangrijk.

De maatregel is dan ook door de Conservatieven met gejuich ontvangen. De vrije hand, waarom MacDonald bij de verkiezingen vroeg, zal gebruikt worden om te doen wat de Conservatieven verlangen, zooals trouwens te voorzien was. Het was een vrije hand voor protectie, maar niet voor geen protectie. Dit wil echter niet zeggen, dat er geen vraagpunten overblijven, noch dat de Conservatieven algemeen voldaan zijn.

De uitsluiting van landbouwproducten van den maatregel lokte veel uitingen van teleurstelling uit. Runciman verklaarde, dat de aard van die artikelen invoer-bij-voorbaat op groote schaal onmogelijk maakte. De protectionistische kranten, vooral die van Beaverbrook, staan niettemin vol van klachten over abnormalen invoer van aardappelen, bloembollen, enz. In ieder geval verzekerde Runciman, dat op maatregelen ten gunste van den landbouw door zijn wetje niet geprejudicieerd wordt. Het is zeker, dat er een geweldige druk op de regeering geoefend wordt en niemand weet nog recht, wat het weerstandsvermogen van de gematigde sectie waard zal blijken te zijn. Vervolgens waren er ongedulden, die ook in andere gevallen dan van abnormaal hoogen invoer niet op het definitieve tarief wilden wachten. Vooral van de ijzer- en staal-nijverheid komen hartverscheurende jammerklachten. Drie hoogovens werken in Schotland uit een totaal van 84; vóór den oorlog waren het er 85 in goede, 65 in slechte jaren uit een totaal van 110, zoo verklaarde een conservatief lid. Nu staat het trouwens wel vast, dat de staal-industrie mee bescherming zal genieten, als het definitieve plan wordt ingevoerd. Dat blijkt onder meer uit een rede buiten het parlement door Baldwin gehouden, die voorspelde, dat als eenmaal de tarieven er zijn, die industrie onder internationaal beheer zal staan, de wereld verdeeld en de markten gewaarborgd zullen zijn.

Over de gevolgen van het nu aangenomen wetje wordt natuurlijk verschillend geoordeeld. Wat er opmerkelijk van is, is vooral de verbazende macht, die aan een departement wordt toegekend. Runciman heeft met bekwamen spoed gehandeld en nog denzelfden dag, dat het wetje bekrachtigd werd (Vrijdag) een lijst van artikelen doen afkondigen, waarop van Woensdag af 50 pCt. geheven zal worden. Het is een lange en een bonte lijst, en het is nog maar „besluit nummer één”: er kan onbeperkt aan toegevoegd worden. Zonder twijfel zal het departement worden bestormd met aanvragen en men moet maar hopen, dat het in de opgaven van de invoer-statistiek een vast richtsnoer zal hebben en voorts goed zal weten te onderscheiden tusschen artikelen, die de arbeidsmogelijkheden in Engeland zouden verminderen en artikelen die, schoon gedeeltelijk gefabriceerd, aan Engelsche fabrieken weer als grondstof moeten dienen. De tegenstanders voorspellen, dat die taak onmogelijk

zal blijken en dat er de grootste verwarring op dezen haastigen en tegelijk zoo diep ingrijpenden maatregel zal volgen. Importeurs met lange contracten voor de getroffen artikelen geraken natuurlijk in een uiterst moeilijken toestand. De regeering heeft geweigerd, een uitzondering toe te staan voor artikelen binnenkomende volgens reeds gesloten contract. Dit zijn om zoo te zeggen bijkomstige gevolgen.

Wat de hoofdzak aangaat, de uitwerking op die fameuze ongunstige handelsbalans, de vrijhandelaars ontkennen, dat die bestaat of dat er op deze wijze iets aan verholpen kan worden. Majoor Lloyd George betoogde, dat de eigenlijke nood wordt veroorzaakt door de verminderde inkomsten van de scheepvaart en van beleggingen in het buitenland. Beide zullen door tarieven nog meer worden benadeeld. Runciman beweerde in zijn eerste redevoering weliswaar, dat hij — kan men het van een gewezen vrijhandelaar uit een groote reedersfamilie anders verwachten? — die belangen niet over het hoofd zag; maar is de grens zuiver in acht te nemen? En dan is er natuurlijk de groote kwestie van de reacties in het buitenland. Duitsland nog dieper in den put; kan dat Engeland helpen? En maatregelen van verweer in de Ver. Staten en in Frankrijk. Als men gelooft, dat de ellende van de wereld behalve door de herstelbetalingen en oorlogsschulden door de tarieven wordt veroorzaakt, is van Engeland's nieuwe regeering, die met zulk een politiek komt, weinig goeds voor de verbetering van den internationalen toestand te verwachten. Maar, zeggen de protectionisten, moeten wij steeds het kind van de rekening zijn? Daarop is het antwoord al niet gemakkelijk en een geliefde redeneering is het verder om het voor te stellen, alsof Engeland's overgang tot het protectionisme het heele stelsel, waarin de wereld verstrikt geraakt is, tot het ongerijmde zal doorvoeren en daarmee misschien verlossing bewerkstelligen. Zooals Garvin het zegt in de *Observer* van hedenochtend:

„Het stelsel van onvoorwaardelijken vrijen invoer op de onvergelykelijke markt van dit eiland is een van de voornaamste prikkels tot buitenlandsche protectie geweest. Ons gewezen passief en hulpeloos stelsel heeft al onze mededingers in den vreemde aangespoord om op gelijkheid op onze markt en monopolie op hun eigene te rekenen.”

Beteekent dit, dat wij langs dezen weg — door een soort homoeopathische geneeswijze dus — tot internationalen vrijhandel zullen komen? Niet volgens Baldwin, dien ik hiervóór aanhaalde. Wel volgens Thomas, die gedurende de verkiezingen althans beweerde, dat hij tarieven slechts als maatregelen van verweer verlangde. Maar als ik al de tegenstrijdige beschouwingen en voorspellingen, waarop wij onthaald zijn en nog dagelijks worden, was gaan vermelden, had ik nog eens zooveel plaatsruimte noodig. Het groote feit blijft, dat Engeland zich aan het protectionisme heeft overgegeven.

ONTVANGEN BOEKEN.

Osmose, een aanteekening over het elkander doordringen van de beginselen van openbaar bestuur en particulier beheer, door Prof. Dr. G. A. van Poelje. (Alphen aan den Rijn 1931. N. Samson).

Dit werkje geeft een bespreking van het merkwaardige verschijnsel, dat de Overheid zich bij haar bestuurstaak steeds meer gaat bedienen van vormen van het privaatrecht, terwijl anderzijds het particuliere bedrijfsleven in zijn beheer vormen overneemt van publiekrechtelijke instellingen. Na behandeling van deze ontwikkeling in Nederland volgen enkele gegevens uit het buitenland; tenslotte wordt de algemeene betekenis ervan aangeduid t.a.v. de vormen, die het vraagstuk der decentralisatie aanneemt in den modernen staat.

The course and phases of the world economic depression. Report presented to the Assembly of the League of Nations. (Genève 1931).

Dit rapport bevat na een kort overzicht van de econo-

mische ontwikkeling na den oorlog en de structuurveranderingen in de jaren onmiddellijk aan de depressie voorafgaande, en na een overzicht van de conjunctuurgolven in het algemeen, in de laatste tien jaren, een volledige behandeling van de huidige depressie. Het beschrijft haar verschillende fasen en analyseert, op welke wijze de verschillende factoren in het economisch leven een rol spelen, d.w.z. de productie, de binnenlandsche handel en het verbruik, de prijzen, de loonen en de winsten; de buitenlandsche handel en de scheepvaart; de speculatie, de credieten en beleggingen; en de internationale kapitaalverschuivingen. Tenslotte wordt de huidige depressie met vroegere depressies vergeleken, terwijl het rapport eindigt met een kort overzicht van den toestand in den zomer van dit jaar.

Bankpolitiek door Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart. Tweede, geheel herziene druk. (Den Haag, N.V. Uitgevers-Mij. v.h. G. Delwel. Prijs geb. f 8.—, ing. f 6.75).

Ook in deze tweede uitgave vormen de beschouwingen over de „algemeene” banken en de vragen van bankpolitiek in het z.g. particuliere bankwezen de kern van dit boek. Bovendien is dit werk, omdat het los van de vroegere serie verschijnt, uitgebreid met enkele beschouwingen over de regeling der centrale banken in verschillende landen, terwijl tevens een nieuw hoofdstuk over de Bank voor Verrekening van Internationale Betalingen is opgenomen.

Investment Trusts door Mr. E. H. Th. Kwast. (Scheltema & Holkema's Boekhandel en Uitgevers-Mij. N.V. Amsterdam 1931).

Een Nederlandsche dissertatie over een onderwerp, dat eenigen tijd geleden in het middelpunt van de belangstelling heeft gestaan door de groote uitbreiding van deze instellingen in de Ver. Staten. De schrijver maakt een onderscheid tusschen de Engelsche en Amerikaansche investment trusts en betoont zich een voorstander van de Engelsche instellingen, die hij voor Nederland als voorbeeld stelt. Bij de „fixed trusts”, waarvoor in Nederland in den laatsten tijd veel belangstelling wordt gewekt, acht de schrijver de stroefheid in verband met een statische beleggingspolitiek een groot bezwaar.

Voorschriften betreffende de inrichting der gemeentebegroting, der gemeenterekening en der boekhouding van de ontvangers der gemeenten, vastgesteld bij K. B. van 8 September 1931 (S. 395). (Alphen aan den Rijn 1931. N. Samson. Prijs f 0.60).

Een tekstuitgave met de jongste wijzigingen in verband met de herziening der gemeentewet.

Volksraad. Overzicht betreffende het zittingsjaar 1930—1931. (Afgesloten 31 Mei 1931). (Weltevreden 1931; Landsdrukkerij).

In de inleiding wordt een overzicht gegeven van de afgelopen vierjarige periode.

La Pologne Nouvelle door Dr. Roman Górecki, président de la Banque de l'économie nationale (Warschau 1931).

Een boekje van 50 bladzijden over de ontwikkeling van het economisch leven in Polen.

Toelichting bij blad 1 (Telokbetoeng) van de geologische kaart van Sumatra, schaal 1 : 200.000 door Dr. J. Zwierzycki. Dienst van den Mijnbouw in Nederlandsch-Indië. (Bandoeng 1931; Druk N.V. Maks & v. d. Klits. Verkrijgbaar bij het Kaartenmagazijn van den Topografischen Dienst, Baravia. Prijs met kaartblad f 2.50).

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN OCTOBER 1931.

Kerkelijke Leeningen	f	300.000,—
zijnde:		
Nederland	f	300.000
Totaal....	f	300.000,—

Totaal der emissies in Januari	f	10.677.072,50
Februari	„	13.720.717,50
Maart	„	32.326.887,50
April	„	22.246.295,51
Mei	„	107.262.528,75
Juni	„	8.316.010,—
Juli	„	26.048.738,75
Augustus	„	19.334.150,—
September	„	3.495.900,—
October	„	300.000,—

Algemeen totaal.. f 243.728.300,51

Bovendien:

f 46.616.000,— 3/m. Schatkistpromessen	a f	991,85
„ 39.750.000,— 6/m. „	„	979,70
„ 4.306.000,— 1 jar. 3½ % Schatkistbiljetten	„	1000,—
„ 8.590.000,— 3 jar. 4 % „	„	970,—
„ 253.000,— 4 jar. 4 % „	„	980,—
„ 1.217.000,— 5 jar. 4 % „	„	970,05

De Kerkelijke Leeningen zijn als volgt onderverdeeld:

Rente- Emissie- Guldens voet koers pCt. pCt.
--

Orde der E. E. P. P. Dominicanen, Huissen	300.000	5	100
--	---------	---	-----

Resultaat van de rondvraag van de Internationale Vereeniging voor de Suikerstatistiek.

Dr. Gustav Mikusch te Weenen zendt ons onderstaand overzicht van de Internationale Vereeniging voor de Suikerstatistiek.

	Aantal fabrieken in bedrijf		Aantal antwoor-den	Bebouwde oppervlakte in H.A.		Hoeveelheid verwerkte bieten in metr. tonnen		Suikerproductie in metr. tonnen ruwsuikerwaarde	
	1931/32	1930/31		1931/32	1930/31	1931/32	1930/31	1931/32	1930/31
Duitschland	216	233	216	318.522	463.189	9.397.350	15.892.235	1.535.270	2.547.471
Tsjecho-Slowakije.	133	140	133	176.612	237.038	4.405.139	6.757.943	792.907	1.142.757
Oostenrijk	7	7	7	43.490	35.674	949.700	963.421	159.300	150.269
Hongarije	12	13	12	56.038*)	65.653	818.480	1.552.819	122.806	234.171
Joego-Slavië	8	8	8	36.920	46.885	645.500	746.570	83.556	102.693
Roemenië.....	6	13	6	15.000	43.192	320.000	940.000	45.000	152.030
Bulgarije	5	5	5	10.810	21.507	175.173	379.322	24.700	58.470
Iersche Vrijstaat.	1	1	1	2.100	5.360	50.000	160.500	8.000	26.000
België	42	43	42	43.998	55.851	1.245.800	1.878.745	199.620	280.253
Italië	51	51	51	106.700	113.700	2.462.000	3.334.200	361.100	412.050
Polen	67	69	67	160.000	179.912	3.150.000	4.633.025	522.000	782.119
Denemarken	9	9	9	29.200	32.000	752.000	1.027.300	122.000	167.800
Zweden	20	20	20	35.144	36.696	877.000	1.185.014	144.800	186.535
Finland	1	1	1	1.930	1.175	33.000	31.672	3.700	3.871
Turkije (Europ.)..	1	1	1	8.000	5.800	103.218	57.000	16.000	9.700
Totaal	579	614	579	1.044.494	1.343.632	25.384.360	39.539.766	4.140.759	6.256.239

*) Volgens de rondvraag van Mei.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN. 24 November 1931.

De verbetering in de stemming voor tarwe, welke aan het einde der voorafgaande week begon, heeft ook in de eerste helft der afgelopen week aangehouden en aan de verschillende termijnmarkten in Noord-Amerika zijn de prijzen over het algemeen nog verder eenigszins verhoogd. Daarna is plotseling een belangrijke verlaging ingetreden, waartoe verschillende redenen aanleiding hebben gegeven. De vooral in Noord-Amerika verwachte verminderde uitvoer van Russische tarwe, welke vermindering zou moeten leiden tot vermeerderde vraag in Noord-Amerika, is uitgebleven en ook in de vorige week werden weder belangrijke hoeveelheden van de Zwarte Zee verladen, terwijl de Russen in meerdere mate aan de markt zijn gekomen met hun in West-Europeesche havens aanwezige voorraden en met stoomende partijen. Bovendien heeft het er allen schijn van, dat Rusland zal voortgaan flinke hoeveelheden te verschepen. Er is tenminste een belangrijke vloot onderweg naar Zwarte Zeehavens om daar te laden. Volgens berichten uit Rusland is men van plan de aflevering van tarwe met dwang te doen geschieden en het plan der verladings geheel ten uitvoer te brengen. Men zegt hiertoe wel gepoedzaakt te zijn om in de behoefte aan buitenlandse geldmiddelen te voorzien. Een tweede reden voor de verflauwde stemming waren de weersomstandigheden in het wintertarvegebied der Vereenigde Staten, waar lang over droogte is geklaagd en men zich ongerust maakte over de gevolgen daarvan. Sedert is verschillende malen regen gemeld en daarmee zijn de vooruitzichten van de wintertarwe verbeterd. Ook blijven de vooruitzichten in Australië gunstig en worden in deze tarwesoort geregeld zaken gedaan; vooral in het Verre Oosten vindt men daarvoor koopers voor belangrijke hoeveelheden ter verscheping in de eerste maanden van het volgende jaar. Na de belangrijke daling aan de Noord-Amerikaansche termijnmarkten is weder een tijdelijke verbetering ingetreden. Het slot voor den December-termijn te Chicago was 4 dollarcenten per 60 lbs. lager dan een week geleden, te Winnipeg was het slot 2½ dollarcenten lager. In Argentinië stegen de prijzen ook in het begin der week, doch later daalden zij weder. Het slot te Buenos Aires was 41 centavos per 100 KG. en te Rosario 50 centavos lager dan de vorige week. Volgens een particuliere schatting van den tarwe-oogst in Argentinië zal het uitvoersurplus ongeveer 16 miljoen quarters bedragen. In dit jaar werden tot nog toe 15.800.000 quarters uitgevoerd en men berekent, dat van den vorigen oogst nog 3.500.000 quarters aanwezig zijn. Uit de voornaamste districten luiden de berichten over de te velde staande tarwe gunstig en het schijnt, dat slechts geringe schade is veroorzaakt door vorst en overvloedigen regenval. In sommige minder belangrijke streken wordt geklaagd over droogte en vorst. De vorige week heeft de Amerikaansche Farm Board weder van zich doen spreken door het koopen van tarwe ter aanvulling van voor export verkochte voorraden, wanneer de verkoop de maandelijks daarvoor bestemde hoeveelheden overtrof. De voorraad in het bezit van den Farm Board werd in September in 194 miljoen bushels geschat, doch het is niet bekend, of daarin de aan China en Duitsland verkochte hoeveelheden inbegrepen waren.

De prijzen voor rogge hebben in de afgelopen week weinig verandering ondergaan, vooral voor de Russische was dit het geval. In het begin zijn zij eenigszins gestegen op verwachte Duitse vraag, doch later werden spoedige partijen tot lagere prijzen afgegeven. Amerikaansche rogge is in overeenstemming met de tegen het einde der week verlaagde prijzen aan de termijnmarkten gedaald, doch geregelde zaken komen daarin op het oogenblik niet tot stand. Te Chicago was rogge 2½ dollarcenten per 56 lbs. lager dan een week geleden, te Winnipeg 2½ dollarcenten.

De prijzen voor maïs waren in het einde der voorafgaande week begonnen te verbeteren en hebben dit in de eerste helft der afgelopen week ook nog verder gedaan. Er bestond op matig verhoogde prijzen flinke vraag in het binnenland en de aankomende partijen vonden zonder moeite afzet. In de tweede helft der week is plotseling een reactie ingetreden. De prijzen aan de termijnmarkten in Zuid-Amerika daalden, terwijl ook de peso flauwer was en afladers dringend aan de markt kwamen met stoomende partijen. Van dit aanbod is tot de verlaagde prijzen druk gebruik gemaakt en flinke zaken zijn tot stand gekomen. Daarna werd het aanbod minder groot en herstelden de prijzen zich weder eenige guldens per last van dit laagste niveau. Het slot te Buenos Aires en te Rosario was 5 centavos per 100 KG. hooger dan een week geleden. In Donau-maïs zijn wel geregeld zaken tot stand gekomen, doch zij waren niet van grooten omvang, daar afladers in Roemenië niet dringend aan de markt waren. De prijzen hebben in de afgelopen week weinig verandering ondergaan. Op sommige dagen, wanneer Platamaïs zeer flauw was, werd lager afgegeven, doch ook deze maïsoort heeft zich later hersteld.

De vraag voor gerst was in de afgelopen week slechts matig. De stemming verbeterde, vooral toen de waarschijnlijkheid groot leek, dat in Duitsland de invoerrechten op gerst en de prijzen voor maïs zouden worden verlaagd, om de boeren ertoe te brengen minder rogge als veevoer te gebruiken. Tot een decisie is men in Duitsland echter nog niet gekomen en de besprekingen zijn een week uitgesteld. De stemming voor gerst is daardoor verminderd en de prijzen zijn weder iets gedaald. Het aanbod in de eerste hand uit Roemenië is zeer klein en de Russen zijn niet met gerst niet aan de markt. Het is dus hoofdzakelijk in de tweede hand, dat zaken worden gedaan. In Canadeesche gerst kwamen tot verlaagde prijzen eenige zaken tot stand. Te Winnipeg was gerst 2 dollarcenten per 48 lbs. lager dan een week geleden.

In haver komen geregeld zaken tot stand, vooral in Plata- en Canadeesche haver. Aan de termijnmarkt te Buenos Aires sloot haver 40 centavos per 100 KG. lager, te Winnipeg ¼ dollarcenten per 32 lbs.

SUIKER.

De verschillende suikermarkten waren gedurende de afgelopen week flauw gestemd.

Nadat in Amerika eenige partijen ruwsuiker tot ca. 1.38 d.e. c. & fr. verkocht werden, trokken koopers zich terug, waardoor de omzetten gering waren.

De noteringen op de New-Yorksche termijnmarkt brokkelden zoo goed als dagelijks af en bereikten aan het slot het volgende peil: Dec. 1.22; Jan. 1.20; Mrt. 1.21; Mei. 1.24 en Juli 1.29, terwijl de laatste notering voor Spot Centr. 3.36 bedroeg.

De ontvangsten in de Atlantische havens der Ver. Staten bedroegen deze week 26.000 tons, de versmeltingen 32.000 tons tegen 54.939 tons verleden jaar en de voorraden 126.000 tons tegen 225.100 tons.

De laatste Cuba-statistiek is als volgt:

	1931	1930	1929
	tons	tons	tons
Productie	3.122.000	4.671.260	5.156.315
Voorr. overgebracht per 1/1	1.390.000	321.000	193.000
Consumptie	129.000	132.000	127.315
Weekontv. afscheephavens .	23.684	46.504	19.071
Totaal sedert 1/1	1.984.397	3.478.913	4.644.222
Weekexport	33.616	82.443	41.308
Totaal sedert 1/1	2.274.578	2.929.634	4.361.020
Voorraad afscheephavens .	978.007	860.479	283.294
„ binnenland	1.130.415	1.060.347	384.778

De markt in Engeland verliep zeer rustig. Voor ruwsuiker bestond weinig interesse. De loopende behoeften

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	15-21 Nov. 1931	Sedert 1 Jan. 1931	Overeenk. tijdvak 1930	15-21 Nov. 1931	Sedert 1 Jan. 1931	Overeenk. tijdvak 1930	1931	1930
Tarwe	49.260	1.451.159	1.611.850	292	36.237	114.319	1.487.396	1.726.169
Rogge	24.465	384.826	512.190	—	1.157	70.733	385.983	582.923
Boekweit	3.098	27.315	16.841	—	338	2.137	27.653	18.978
Mais	39.539	1.232.801	964.464	10.047	248.392	172.016	1.481.193	1.136.480
Gerst	20.166	573.300	595.987	8.918	55.018	51.449	628.318	647.436
Haver	5.945	237.846	205.607	—	3.476	3.114	241.322	208.721
Lijnzaad	11.681	183.910	78.615	11.278	393.837	235.375	577.747	313.990
Lijnkoek	4.606	107.241	115.194	—	204	100	107.445	115.294
Tarwemeel	1.043	73.921	127.316	403	22.623	39.101	96.544	166.417
Andere meelsoorten	1.222	38.848	21.610	306	11.884	5.318	50.732	26.928

van raffinadeurs zijn voorloepig grootendeels gedekt door de binnenkomende ladingen ruwsuiker.

Op de Londense termijnmarkt daalden de noteringen langzaam. Aan het slot trad een kleine reactie in en de noteringen luidden als volgt: Dec. Sh. 6/4 1/2, Mrt. 1932 Sh. 6/7 1/2, Mei Sh. 6/9 1/4, Aug. Sh. 6/11 1/4 en Dec. Sh. 7/2 1/4 voor Rietsuiker basis 96 pCt. cif.

De Zichtbare Voorraden zijn volgens Czarnikow:

Table with 4 columns: Year (1931, 1930, 1929), Unit (tons), and Country/Region (Duitschland, Tsjecho-Slowakije, etc.).

Totaal..... 6.811.000 5.349.000 4.047.000

In deze statistiek werd voor het eerst de voorraad op Java opgenomen, waardoor in een langevoelde leemte is voorzien.

Op Java heeft de V.I.S.P. slechts ca. 2.000 tons Supérieur en 2.000 tons No. 16 & hooger kunnen verkoopen.

Hier te lande was de stemming gedrukt. Het geringste aanbod werkte depreciërend op koopers. Aan het einde der week waren de noteringen op de Amsterdamsche termijnmarkt nog slechts een fractie hooger dan einde September 1930, toen het laagste punt bereikt werd.

Het slot der afgelopen week luidde: Dec. f 7.-; Mrt. f 7 1/4; Mei f 7 1/2 en Aug. f 7 1/8. De omzet bedroeg 2200 tons.

KOFFIE.

In den toestand van het artikel kwam sedert het laatste Overzicht niet de minste verandering. Berichten van eenige beteekenis uit Brazilië werden niet ontvangen en de stemming was zeer kalm. De kost- en vrachtaanbiedingen bleven vrijwel onveranderd, terwijl de Milreikoers iets aantrok en thans 427/128 d. noteert.

De voorraad in het binnenland van Santos en Minas Geraes bedroeg op 31 October .... 24.053.000 balen op 30 September bedroeg hij ..... 23.502.000 ..

In October is hij dus toegenomen met .... 551.000 balen De toename in Juli/September was ..... 4.934.000 ..

dus was de toename in Juli/October ..... 5.485.000 balen Aangekomen te Santos uit het binnenland zijn in Juli/October ..... 4.097.000 ..

zoodat dus in de eerste vier maanden van het loopende oogstjaar in het binnenland van Santos en Minas Geraes uit de plantages zijn aangevoerd ..... 9.582.000 balen

Op dezelfde wijze valt te berekenen, dat in het binnenland van Rio uit de plantages zijn aangevoerd ..... 2.509.000 .. waaruit volgt, dat in totaal in de binnenslandsche pakhuisen in bedoelde vier maanden uit de plantages zijn aangevoerd 12.091.000 balen

Door den Koffie-Raad van Brazilië werd medegedeeld, dat in de vorige week zijn vernietigd 30.000 balen Rio, 64.000 balen Santos en 10.000 balen Victoria, tezamen 104.000 balen. De hoeveelheid, welke vanaf 1 Juli tot op heden vernietigd is, bedraagt 359.000 balen Rio, 1.609.000 balen Santos en 148.000 balen Victoria, tezamen 2.116.000 balen, waarbij nog komt de vóór 1 Juli vernietigde hoeveelheid, bedragende 559.000 balen, hetgeen dus tezamen een vernietiging aantoonde van 2.675.000 balen.

De kost- en vrachtaanbiedingen uit Brazilië in dollars, shillings of guldens komen, omgerekend in Engelsch geld tegen den goudkoers van vóór 21 September, op het oogenblik uit: voor gewoon goed beschreven Superior Santos op prompte verschepping op ongeveer 38/6 à 39/6 per cwt., voor

STATISTISCH OVERZICHT

Large statistical table with columns for GRANEN EN ZADEN, ZUIVEL EN EIERN, and MINERALEN. Includes sub-headers like TARWE, ROGGE, MAIS, GERST, LIJNZAAD, BOTER, KAAS, EIERN, STEENKOLEN, and PETROLEUM.

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nummers van 8 en 15 Augustus 1928 (No. 658 en 659) pag. 689/90 en 709. 2) 79 Kg. La Plata. 3) = Western vóór ring van de huidige offic. not.wijze (Jan. 1928); Barley vanaf 2/2/31; vanaf 9/2 64/5 Z.-Russ.

dend. Daarentegen waren de duurdere theeën weer goedkooper, tengevolge van achteruitgang in kwaliteit.
De Vereniging voor de thee-cultuur in Ned.-Indië publiceerdde deze week eenige statistieken van den aanvoer en uitvoer in Nederland en Engeland.

In Nederland bedroeg de aanvoer gedurende de maand October 1.523.000 KG. (v.j. 1.183.000 KG.). Gedurende Jan./October waren deze cijfers 17.544.000 KG. (v.j. 16.735.000 KG.). De invoer tot verbruik beliep gedurende October 1.034.000 KG., tegenover 945.000 KG. in October 1930.
Voor Januari/October was deze hoeveelheid 10.584.000 KG. (v.j. 9.379.000 KG.). De uitvoer van thee bedroeg h.t.l. in October 749.000 KG. (v.j. 684.000 KG.). Voor de periode Januari/October bedroeg de uitvoer 6.393.000 KG. (v.j. 7.053.000 KG.).

In Engeland beliepen de aanvoeren gedurende October 1931 62.199.000 lbs. (1930: 63.989.000 lbs.). Voor Januari/October 1931 waren deze aanvoeren 412.039.000 lbs. (1930: 424.812.000 lbs.). De uitvoeren bedroegen gedurende October 1931: 10.820.000 lbs. (v.j. 9.826.000 lbs.). Gedurende Januari/October 74.368.000 lbs. (v.j. 75.251.000 lbs.).

In October voerde Noordelijk Britsch-Indië 48.459.000 lbs. uit, tegenover 43.792.000 lbs. in 1930. Voor het tijdvak April/October bedroeg deze uitvoer 196.527.000 lbs., tegenover 206.933.000 lbs. in dezelfde periode van 1930.

Ceylon exporteerde gedurende October 16.250.000 lbs. (v.j. 15.600.000 lbs.). Gedurende Januari/October waren deze uitvoeren ten bedrage van 206.897.000 lbs., tegenover 205.264.000 in dezelfde periode van 1930.

Amsterdam, 23 November 1931.

Statistiek der firma G. Duuring & Zoon.

Zichtbare voorraad op 1 November in duizenden balen.

Table with 5 columns: Voorraad in Europa, Stoomend (Brazilie), n. Europa (Oost-Indie), and 4 numerical columns representing years 1931, 1930, 1929, 1928, 1927.

Table showing Vorr. in Pernambuco, Bahia, Victoria, Riode Janeiro, Santos, Paranagua with columns for 1931, 1930, 1929, 1928, 1927.

Summary table for Vorr. in Pernambuco and Bahia with columns for 1931, 1930, 1929, 1928, 1927.

* Niet inbegrepen de binnenl. voorraden in Brazilie.
† Niet inbegrepen de gouvernementsvoorraad van Sao Paulo 2.600.000 l October 2.625.000, 1 Juli 2.700.000 balen.

De binnenlandsche voorraden te

Table comparing Santos and Rio de Janeiro stock levels for various months from July 1927 to October 1931.

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT VAN GROOTHANDELSPRIJZEN.

Large multi-column table with 10 main categories: DIVERSEN, VURENHOUT, RUBBER, SUIKER, KOFFIE, THEE, COPRA, and INDEXCIJFERS. It contains price and index data from 1925 to 1931.

- 1) Jaar- en maandgem. afger. op 1/8 pence. *) 5 Nov. N.B. Alle Pondennoteeringen vanaf 21 Sept. zijn op goudbasis omgerekend.